

Sosiaalivakuutus

Kela|Fpa®

SIDOSRYHMÄLEHTI 3 | 2016

TEEMA

Hyvinvoinnin
tasa-arvo

Horjuuko
yhteiskuntarauha?

”Tyytymättömyys ei
ole aina huono asia”

Blogisti
Saku Timonen

Palkaton työ luo
eriarvoisuutta

EU-sosiaaliturva

vauhdittaisi
talouskasvua

”Meidän
pitää luottaa
ihmisiin”

Jari Lindström tulkitsisi etuuksia
työttömän eduksi

TEEMA

Hyvinvoinnin tasa-arvo ja yhteiskuntarauha

- 8 **Kestääkö yhteiskuntarauha?**
Ratkaisevaa on, miten yhteiskunnallinen tyytymättömyys kanavoituu.
- 15 **Sosiaalinen eriarvoisuus uhkaa talouskasvua**
Tarvitaanko Euroopan unionin laajuista sosiaaliturvaa?
- 20 **Blogisti Saku Timonen**
- 22 **Eurooppalainen sosiaaliturva lukuina**
- 24 **Oikeus- ja työministeri kaipaa työttömyysturvaan joustoja**
- 36 **Auttaako osallistava sosiaaliturva työllistymään?**

SYVENTÄVÄT

- 30 **Toteutuuko varhaiskasvatuksen tasa-arvo?**
- 32 **Lähes 10 % suomalaisista saa sairauspäivärahaa**
- 33 **Eläkeuudistus kasvattaa sairauspäivärahakuluja**

”Kun tiukennukset ovat saaneet porukan torille, nyt voisi vastapainoksi tuoda jotain positiivista ihmisille.”

Jari Lindström s. 27

VAKIOT

- 3 **Pääkirjoitus**
Minna Latvala
- 4 **Elämäntarina**
Kaitaisten kyläkoulusta kansainväliseksi it-miljonääriksi.
- 6 **Kolumni**
Yhteiskuntasuhteiden johtaja Olli Kangas.
- 7 **Vastauksia**
Minkälainen on Kelan ja kuntien työnjako perustoimeentulotuen myöntämisessä?
- 41 **Väitös**
Eriarvoisuus alkaa jo koulussa.
- 42 **Päätäjäkolumni**
Kelan valtuutettujen puheenjohtaja Sari Sarkomaa.
- 42 **Joskus ennen**
Jutta Zilliacus

Näköalattomuus
ja epäusko
ovat riski.

Totisilla faktoilla vihaa vastaan

Sosiaalivakuutus-lehden tämän numeron teema, yhteiskunta- rauha, valittiin lähes vuosi sitten. Alkuun se vaikutti hiukan korkealentoiselta, vähän historialliseltakin. Aihe on kuitenkin muuttunut päivä päivältä ajankohtaisemmaksi.

Katselemme huolestuneina maailmaa, jossa vihapuhe tihkuu internetin sivuilta myös arkisiin kohtaamisiin. Vastaanotto- keskuksen pihassa ongelmia ratkotaan pesäpallomailat käsissä. Julkisuudessa tieto ja tosiasiat kilpailevat elintilasta huhujen, mielikuvien ja suoranaisten valheiden kanssa. Trollit jyllää- vät. Sosiaalisessa mediassa kuka tahansa voi ottaa asiantun- tijan roolin.

Tässä numerossa asiantuntijat nostavat Suomen yhteiskunta- rauhan suurimmiksi uhkiksi taloudellisen tilanteen ja eriarvoi- suuden. Pieni- ja keskituloisten asema ei ole parantunut samassa tahdissa ylimmän tuloluokan kanssa. Mielipiteet jyrkkenevät, ja tulkinnoista kuultaa katkeruus. Pitkäaikaistyöttömyys yleistyy, kun työelämä muuttuu ja osa nykyisistä töistä katoaa. Työttö- myys on kova haaste myös kansantaloudelle. Kela maksoi työt- tömyyskorvauksia 2 mrd. euroa vuonna 2015. Sen lisäksi tulevat myös työttömyyskassojen maksamat ansiopäivärahat.

Oikeus- ja työministeri **Jari Lindströmin** mukaan näköalatto- muus ja epäusko ovat suuri riski yhteiskuntarauhalle. Luotta- mus politiikkaan, instituutioihin ja ihmisiin on alhaisinta mais- sa, joissa tuloerot ovat suuria, muistuttaa **Olli Kangas**.

Mihin yhteiskunnallinen tyytymättömyys nykypäivänä kana- voituu? Vihaan, ennakkoluuloihin ja väkivaltaan? Vai poliittiseen toimintaan ja uudenlaisten ratkaisujen kehittämiseen?

Tällaisena aikana viranomaisten ja asiantuntijaorganisaatioi- den rooli oikean tiedon jakajana korostuu. Jos pysyttelemme hil- jaa ja taka-alalla, äänitilan valtaa joku muu, joka todennäköises- ti tietää asiasta vähemmän tai ajaa röyhkeästi omaa agendaansa.

Asiantuntijoillakaan ei ole varaa suoltaa mitä tahansa jargo- nia. Monimutkaisiin ongelmiin on harvoin yksinkertaisia rat- kaisuja. Silti viestit on pidettävä selkeinä ja yksinkertaisina, jotta ne kuullaan ja ymmärretään. Avoin ja rohkea asiantunti- javiestintä on omiaan vahvistamaan luottamuksen ilmapiiriä yhteiskunnassa.

Yhdestä asiasta myös tutkijat ja kansalaisaktivistit näyttävät olevan yksimielisiä: koulutuksesta ja varhaiskasvatuksesta ei pidä leikata. Ne luovat mahdollisuuksien tasa-arvoa, joka on yhteiskuntarauhan näkökulmasta kaikkein tärkeintä. Jos toi- vo menee tuleviltaikin sukupolvilta, uhkat alkavat realisoitua.

Minna Latvala
päätoimittaja

Lue perustoimeentulotuen
siirrosta Kelaan
sosiaalivakuutus.fi.

Melko tyytyväinen veronmaksaja

It-miljonääri ja yritysjohtaja Pekka Viljakainen maksaa mielellään veronsa saamansa koulutuksen, opintotuen ja yritystuen vastineeksi.

Teksti Hanna Moilanen Kuva Jone Matilainen

Innostuin tietotekniikasta hyvin nuorena. Aloitin pienimuotoisesti pitämällä atk-koulutuksia aikuisille ja opettelin koodaamaan erilaisia sovelluksia. Oman yrityksen perustin 13-vuotiaana.

Yritykseni iso läpimurto oli Suomen ensimmäisen verkkopankin rakentaminen OP-ryhmälle. Sen ansiosta selvisimme 1990-luvun alkupuolen lamavuosien vaikeuksista. Myin yritykseni 26-vuotiaana TietoEnatorille 400 milj. markalla ja jäin yhtiöön johtajaksi.

En ole syntynyt rikkaasta perheestä Helsingin keskustasta. Elämäni osoittaa, että Kaitaisten kyläkoulusta ja Joroisten pienestä lukiosta voi edetä minne tahansa.

Minulla on ollut onnea, mutta sain myös aikanaan opintotukea ja nostin opintolainaa, vaikka opintoni Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa jäivätkin kesken. Opintotukijärjestelmä on mielestäni äärimmäisen tärkeä opiskelun mahdollistaja. Monessa maassa ei ymmärretä sen hienoutta.

Nykyisin kehitän startup-yrityksiä ja it-alaa Venäjällä. Olen myös Venäjän

postihallituksessa. Voisin aivan laillisesti maksaa verot Venäjälle 13 %:n mukaan. Suomessa veroprosenttini on 58. Maksan veroja 13 % Venäjälle ja loput Suomeen.

Poikani kysyi jokin aika sitten, miksemme muuta verojen vuoksi Monacoon, niin kuin jotkut ystävämme ovat tehneet. Vaikka perheemme vakituinen koti on Helsingissä, minulle on tärkeää elämisen edellytysten säilyminen eri puolilla Suomea. Yhteiskunnan kuuluu tarjota perusinfrastruktuuri niin, että puhelin ja tietoliikenneyhteydet toimivat ja tiet ovat kunnossa ambulansseille. Tähänkin tarvitaan veroja.

Omat lapseni ovat olleet julkisessa päivähoitossa ja käyvät nyt tavallista koulua. Pidän tärkeänä, että he saavat kosketuksen koko omaan ikäluokkaansa. En usko elitistiseen touhuun.

Onnella on ollut järkyttävän iso vaikutus elämässäni, mutta onni on tullut ahkeruuden ja yrittämisen kautta. Minua turhauttaa, kun joku sanoo yrittäneensä tehdä jotain kolme tai neljä kertaa. Pitää yrittää 55 kertaa, ennen kuin voi sanoa, toimiiko joku. 🇺🇸

A photograph of a man with glasses and a red and blue striped polo shirt standing in a lush, green forest. In the background, there is a wooden building with a tower, possibly a church or a retreat center. A black lamppost is visible to the left of the man. The man is looking slightly to the right of the camera.

Yritysjohtaja Pekka Viljakainen rakennutti ortodoksisen rukoushuoneen lahjaksi vaimolleen Anastasia Injushinalle. "Arkkipiispa Leo kehotti minua avaamaan kirkon myös laajemmalle yleisölle rauhoittumisen paikaksi", Viljakainen kertoo.

Ihmisiä, jumalia vai petoja?

Luottamus politiikkaan, instituutioihin ja ihmisiin on alhaisinta maissa, joissa tuloerot ovat suuria.

Aristoteles kirjoitti Politiikka-teoksessaan, että ihminen, jolla ei ole sidettä yhteisönsä, on joko jumala tai peto. Ihmisen olemukseen kuuluu Aristoteleen mukaan sosiaalisuus, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus, yhteiskunnallinen osallisuus.

Nykyisessä hyvinvointitutkimuksessa on todettu, että yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuuden tunne ja luottamus lisäävät yksilön hyvinvointia. Tutkimustulosten mukaan luottavaiset ihmiset ovat tyytyväisempiä ja onnellisempia sekä kokevat voivansa vaikuttaa asioihin enemmän kuin ne, joiden mieltä kalvavat epäluulo ja epäluottamus. Positiiviset seikat vahvistavat toisiaan muodostaen hyvän kehän. Hyvän kehä puolestaan vahvistaa yhteiskunnallisten järjestelmien legitimitettä ja yhteiskunnan vakautta.

Hyvän kehän edellytykset näyttävät toteutuvan Pohjoismaissa. Ihmisten välinen luottamus on Pohjolassa Euroopan korkeinta, kertoo ESS – Euroopalainen sosiaalitutkimus. Kanssaihmisiin luotetaan vahvimmin Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Matalinta luottamus on Etelä- ja Itä-Euroopassa. Luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten poliisi ja oikeuslaitos, on Pohjoismaissa Euroopan korkeinta. Poliitikoihin suhtaudutaan epäillen, mutta luottamus poliitikoihin ja omiin poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin on silti Pohjolassa vahvinta. Suomi jää kylläkin jälkeen länsinaapureistaan.

Luottamus – olipa sitten kyse politiikasta, instituutioista tai kanssaihmisistä – on alhaisinta maissa, joissa tuloerot ovat suuria. Pienituloiset ovat epäluuloisimpia ja kokevat, että heillä ei ole vaikutusmahdollisuuksia. Suurimmat suhteelliset erot hyvä- ja huono-osaisten välillä on entisissä sosialistimaissa.

Suomessa hyvin ja huonosti toimeentulevien välillä ei ole suurta eroa luottamuksessa kanssakulkijoihin tai yhteiskunnallisiin instituutioihin. Sen sijaan luottamuksessa politiikoihin, politiikkaan ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin on merkittävä ero hyvätuloisten eduksi. Toimeentulovaikeuksien kanssa kamppailevien on vaikea luottaa politiikkaan ja innostua siitä. Viime eduskuntavaaleissa runsas 80 % hyvätuloista kävi äänestämässä. Toimeentulovaikeuksista kärsivistä alle 60 % vaivautui vaaliurnille.

Kokemukset Euroopasta ja Euroopan lähiympäristöstä osoittavat, että jos epäkohdat kasvavat liian suuriksi ja suuri osa kansasta kokee osattomuutta, vieraantuneisuutta ja vaikutusmahdollisuuksien puutetta, yhteiskunnan demokraattiset instituutiot menettävät uskottavuutensa. Etsitään vaikutuskanavia, jotka eivät aina ole kovinkaan jumalallisia. Yhteiskunnallisilla epäkohdilla ja osattomuudella on suurempi taipumus luoda petoja kuin jumalia. Jumalia emme ole, padoiksi emme halua, olkaamme siis ihmisiä!

Olli Kangas

Yhteiskuntasuhteiden johtaja, Kela

Saattaen vaihdettava

Perustoimeentulotuen laskenta, maksatus ja tarveharkinta siirtyvät vuoden vaihteessa Kelan tehtäväksi. Kuntien ja Kelan välisen työnjaon yksityiskohtia hiotaan loppuun asti.

1 Miten kuntien ja Kelan työnjaosta päätetään ja missä vaiheessa päätöksenteko on, Kuntaliiton erityisasiantuntija Ellen Vogt?

Keskinäisestä työnjaosta säädetään laissa. Kelalla on itsenäinen järjestämisvastuu perustoimeentulotuesta siihen liittyvine kohtuuharkintoineen ja kunnalla taas vastuu täydentävästä toimeentulotuesta. Lisäksi kunnat huolehtivat edelleen sosiaalityön palvelujen järjestämisestä ja asiakkaiden sosiaalityöstä, kuten tähänkin asti. Kunnille jäi kuitenkin rahoitusvastuu perustoimeentulotuesta.

Käytännön toimeentulotukityössä lainsäädännöllä määritelty työnjako ei välttämättä tule olemaan helppo. Pitää esimerkiksi löytää yhteiset pelisäännöt, toimintamallit ja käytännöt tilanteisiin, joissa Kelan harkinta poikkeaa kunnan sosiaalityön ammattilaisten tekemästä arviosta. Lisäksi täytyy löytää hyvät ja toimivat käytännöt siihen, että oikeat asiakkaat ohjautuvat sosiaalihuollon palvelujen piiriin.

Lailla on haluttu parantaa kansalaisten yhdenvertaisuutta ja tuen saatavuutta. On kuitenkin syytä muistaa, että yhdenvertaisuus ei ole sama asia kuin yhdenmukaisuus. Jää nähtäväksi, miten perustoimeentulotuen myöntämisessä pystytään tulevaisuudessa ottamaan huomioon kansalaisten yksilölliset tarpeet ja olosuhteet.

2 Uusi järjestelmä on kansainvälistikin edelläkävijä. Miten sen toimivuus varmistetaan?

Laissa kunnat ja Kela on velvoitettu yhteistyöhön. Kelan vakuutuspiirien ja kuntien työntekijät ovat vuoden aikana tavanneet, tutustuneet toistensa tehtäväkenttään ja pohtineet yhdessä, miten palvelut voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyötä on jo testattu Vantaalla. Tie-

donsiirtoon liittyy haasteita, joita ei ole vielä pystytty kattavasti ratkaisemaan. Kela on rakentanut kuntien käyttöön katselujärjestelmän, jonka avulla Kela pystyy siirtämään hakemuksia ja muuta tietoa kunnalle.

3 Miten vältetään päällekkäistä työtä Kelassa ja kunnissa?

Perustoimeentulotuen siirrostä säädetty laki on tehty vanhan lain päälle. Se hankaloittaa työnjaon suunnittelua ja lain toimeenpanoa. Siksi olisi käynnistettävä toimeentulotukilain kokonaisuudistus, jossa työnjaosta voitaisiin säätää selkeämmin. Voi olla, että päällekkäistäkin työtä tulee tehdyksi. Asiakkaat tuskin erotelevat apua tarvitessaan, onko avuntarjoaja Kelan vai sosiaalitoimen työntekijä. Vaarana voi kuitenkin olla, että asiakkaat joutuvat ohjatuksi väärään paikkaan tai että heidän asiansa ei tule hoidetuksi.

4 Miten perustoimeentulotuen siirto Kelaan vaikuttaa kuntatalouteen?

Kela on arvioinut perustoimeentulotuen kustannusten nousevan alikäytön poistumasta johtuen 75–100 milj. euroa. Tämä tietää kunnille suurempaa rahoitusvastuuta perustoimeentulotuesta kuin tähän asti. Lisäksi valtio leikkaa kuntien valtionosuuksia pienentyvien hallintokustannusten vuoksi arvionsa perusteella lähes 70 milj. euroa. Kuntaliitto on pitänyt arviota ylimitoitettuna.

Toisaalta siirto voi tuoda myös säästöjä, joita ei osata etukäteen arvioida. Voi esimerkiksi olla, että tulojen kokonaisuudesta ja ensisijaisten etuuskien myöntämisen hitaudesta johtuva velkaantumisen vähenee, kun perusturvasta huolehtiva taho vastaa myös perustoimeentulotuesta ja tuen hake-

minen muuttuu nykyistä helpommaksi. Todennäköisesti myös ensisijainen sosiaaliturvajärjestelmä tehostuu ja sen uudistaminen helpottuu, kun perusturvan aukkokohtat tulevat näkyviksi Kelan tehokkaan tilastoinnin ansiosta. Tämä voi vaikuttaa merkittävästi siihen, miten sosiaaliturva tukee työllistymistä.

Johanna Hytönen

Läs på svenska
sosiaalivakuutus.fi

Jää nähtäväksi, miten kansalaisten yksilölliset tarpeet ja erilaiset tilanteet otetaan huomioon.

Ellen Vogt
erityisasiantuntija
Kuntaliitto

Konsensus koetuksella

Yhteiskuntarauha uhkaa Suomessakin horjua vihapuheen ja kasvaneen eriarvoisuuden myötä. Asiantuntijat kuitenkin uskovat, että tyytymättömyyden kanavointiin on olemassa keinoja. Sosiaalipolitiikka näyttää olevan avainasemassa.

Teksti Hanna Moilanen Kuvat JOKA/Museovirasto

Polttopulloiskuja vastaanottokeskukseen, piteneviä leipäjonoja ja vapaaehtoistyötä tekevien julkista solvaamista. Vihapuhe kiehuu yli verkon syövereissä, ja anarkistit järjestävät mielenosoituksia. Onko Suomen yhteiskuntarauha rapautumassa?

Toimittaja **Jeannette Björkqvist** muistaa edelleen, miten hän ensimmäisen kerran löysi netistä oman valokuvansa, johon oli liitetty hänen yhteystietonsa.

”Se oli pelottava kokemus, vaikka mitään ei tapahtunutkaan. En tiedä, millainen ihminen pitäisi olla, ettei vihapuhe jättäisi jälkiä”, muistelee

Hufvudstadsbladetin uutistoimittajana työskentelevä Björkqvist.

Kaikkein pahimmalta Björkqvististä on tuntunut tappouhkauksen saaminen. Useimmiten vihapalautte keskittyy naiseuteen, ulkonäköön, älyyn, suomenruotsalaisuuteen tai kuviteluihin yhteyksiin maahanmuuttajien kanssa.

Vihapuhe on Björkqvistin mukaan viime vuosina muuttanut luonnettaan. Aiemmin keskustelua käytiin nimimerkin suojissa nettipalstoilla. Nyt vihaa ja solvaavia kommentteja levitetään Facebookissa ja Twitterissä yleisesti omalla nimellä ja kasvoilla.

Usein sanotaan, että puhe on vain puhetta. Björkvist kertoo silti miettivänsä, onko jossain huonosti voiva ihminen, joka antaa puheen vaikuttaa niin paljon, että siitä seuraa tekoja.

Tyytymättömyys purkautui hyvinvointivaltion rakentamiseen

Poliittisen historian professori **Pauli Kettunen** Helsingin yliopistosta näkee suomalaisessa maahanmuuttovastaisessa liikehdinnässä paljon samaa kuin muualla Euroopassa. Hänen mukaansa ääriationalistit ajattelevat kansakunnan koostuvan kulttuurisesti samanlaisista henkilöistä.

”Tämä on kestämaton ajatus. Suomessakin on aina ollut etnisiä vähemmistöjä, kuten saamelaiset ja romanit, sekä lisäksi suomen- ja ruotsinkielisiä. Myös elinolojen muutos on edennyt Suomessa epätasaisesti eri puolilla maata”, Kettunen havainnollistaa.

Kettunen mukaan ihmisten mielissä kupliva tyytymättömyys ei välttämättä ole huono asia. Se oli aikanaan hyvinvointivaltion rakentamisen merkittävä muutosvoima. Tyytymättömyys purkautui kansallisen menestystarinan luomiseen.

Kettunen muistuttaa, että Suomi on viimeisten vuosikymmenien ajan ollut Euroopan vakaimpia yhteiskuntia. Suomi selvisi sisällissodasta ja kasvatti elintasoaan harppauksin.

”Kuroimme kiinni eroa muuhun Eurooppaan ja rakensimme hyvinvointivaltiota rohkeilla uudistuksilla. Rikollisuus ja köyhyys vähenivät”, Kettunen sanoo.

Tutkijana Kettunen puhuisi mieluummin yhteiskunnallisesta integraatiosta kuin yhteiskuntarauhasta. Hänen mukaansa yhteiskuntarauha on terminä poliittisesti latautunut. Yleensä sitä käyttävät valta-asemassa olevat, jotka ovat huolissaan yhteiskunnallisista levottomuuksista ja valta-asemansa horjumisesta.

”Jos tavallisia suomalaisia syyllistetään yhteiskunnallisista ongelmis-

ta kilpailukykypuheella, siitä seuraava tyytymättömyys voi olla yhteiskuntarauhan kannalta horjuttavampaa kuin tyytymättömyys, joka kanavoitui sodan jälkeen toiminnaksi puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen sisällä”, Kettunen analysoi.

Vihapuhujat aiheuttavat radikalisaatiota

Populistinen liikehdintä näkyy kansainvälisesti esimerkiksi äärioikeistolaisten puolueiden vaalimenestyksenä, brittien päätöksenä irtautua Euroopan unionista ja **Donald Trumpin** etenemisenä Yhdysvaltojen presidentinvaalikamppailuun. Suomessa perussuomalaiset nousivat hallituspuolueeksi.

Tutkijatohtori **Niko Pyrhönen** Helsingin yliopiston Etnisten suhteiden ja nationalismin tutkimuskeskuksesta muistuttaa, että populismilla on myös myönteisiä vaikutuksia yhteiskuntarauhan kehitykselle.

”Kun radikaaleimmat ideat käydään läpi ja altistetaan demokraattiselle prosessille, niissä piilevät ongelmat alkavat paljastua”, Pyrhönen muotoilee.

Pyrhönen pitää vihapuhetta tällä hetkellä yhtenä suurimmista yhteiskuntarauhan uhkaajista. Hän näkee vihapuheen tihkuvan verkosta myös arkisiin kohtaamisiin.

”Kyse ei ehkä ole samoista ihmisistä, mutta aika tökerösti nimitellään esimerkiksi maahanmuuttajia ja heidän puolestaan puhuvia ja sanotaan asioita päin naamaa”, Pyrhönen toteaa.

Pyrhösen mukaan sopivaisuuden rajojen löyhtymisestä seuraa, etteivät maahanmuuttajat ja Suomessa jo pitkään asuneet ulkomaalaistaustaiset koe itseään tervetulleeksi. Vaikka he tekisivät kaiken niin kuin maassa pidempään asuneet, se ei välttämättä riitä, jos ulkonäkö on erilainen.

”Turhautuminen saattaa synnyttää radikalisoitumista. Paradoksaalisesti vihapuhujat lisäävät sen todennäköisyyttä itse”, Pyrhönen pohtii.

Tyytymättömyys ei välttämättä ole huono asia.

Aikanaan se loi hyvinvointivaltion.

Yleislakkolaisia Senaatintorilla
Helsingissä vuonna 1956.

KUVA: U.A. SAARINEN

Yleislakko mutkisti suomalaisten arkea keväällä 1956.

KUVA: U.A. SAARINEN

Rikkain kärki karkasi muilta

Eriarvoisuuden sanotaan olevan helpoimmin syttyvää polttoainetta. OECD:n tilastot osoittavat, että eriarvoisuuden kasvu on ollut Suomessa ja Ruotsissa voimakkainta 1990-luvulla. Eriarvoisuus on noiden vuosien jälkeen myös jäänyt aiempaa huomattavasti räikeämmäksi.

”Vuoden 1993 verouudistus erotti ansiotulot pääomatuloista. Samalla talous avautui ja markkinat vapautuivat. Erilaisia sijoitusinstrumentteja tuli lisää”, luettelee Turun yliopiston sosiologian professori **Mikko Niemelä**.

Niemelän mukaan talouden murros ja verouudistus johtivat ennen kaikkea rikkaiden rikastumiseen. Köyhät eivät

ole köyhtyneet, mutta pieni- ja keskituloiset eivät ole kasvattaneet asemaansa samaa tahtia ylimmän tulo- luokan kanssa.

”Rikkaimman 5 prosentin tai jopa rikkaimman prosentin tulojen kasvu on aiheuttanut eriarvoisuuden kasvun”, Niemelä summaa.

Suomi pärjää eriarvoisuusvertailussa

Pitäisikö eriarvoisuuden kasvusta siten huolestua? Niemelän mukaan Suomi on hyvinvoinnissa edelleen hyvällä keskieuropalaisella tasolla. OECD:n ja EU:n vertailuissa Suomi sijoittuu pienimpien tuloerojen kolmannekseen. Ihan johtopaikoille emme enää pääse.

Rikkaimman 5 prosentin tulojen kasvu on kärjistänyt tuloerot.

Löytyykö apu Euroopasta?

Viime vuosien talous- ja sosiaalikiiri on nostanut Euroopan unionin ja Euroopan rahaliiton (EMU) sosiaalisen ulottuvuuden uudella tavalla esille.

”Euroopassa 16 prosentilla väestöstä ei ole pääsyä peruspalveluihin. Lähes neljäsosa väestöstä elää köyhyys- ja syrjäytymisriskin alla. Se pakottaa komission ottamaan kantaa”, summaa kansainvälisten ja EU-asioiden johtaja **Pasi Korhonen** sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Aiemmin Brysselissä Suomen EU-edustustossa ja komissiossa työskennellyt Korhonen pitää suurimpana ongelmana kasvavia tuloeroja sekä Euroopan maiden sisällä että niiden välillä.

Sosiaaliset kysymykset nousevat aiempaa enemmän esille komission puheissa, tiedonannoissa ja suosituksissa. Työn alla oleva sosiaalisten oikeuksien pilari tähtää oikeudenmukaisempaan talous- ja rahaliittoon.

”Tämä kuulostaa periaatteessa hyvältä. Keskusteluun nousee myös Suomelle ongelmallisia asioita, kuten tulonsiirrot maiden välillä ja esimerkiksi keskitetty työttömyysvakuutus. Maiden järjestelmät ja tarpeet ovat niin erilaisia, ettei tulonsiirroista tai toimivallan siirrosta unionitasolle saada hyötyjä”, Korhonen arvioi.

Korhonen muistuttaa, että vain jäsenmaat voivat tehdä kestäviä muutoksia. EU-rahalla sosiaalisia ongelmia ei voida korjata.

”Sen sijaan on tärkeää, ettei EU aiheuta tai pahenna sosiaalisia ongelmia”, Korhonen korostaa.

Korhosen mukaan olisi tärkeää, että EU-keskusteluihin osallistuisivat talousosaajien lisäksi vahvasti myös sosiaali- ja terveyspolitiikan asiantuntijat.

EU valvoo muun muassa maiden budjetteja ja talouden epävakautta. Sosiaali- ja terveyssektori muodostaa suuren osan maiden budjeteista, joten suosituksia kohdistetaan myös sinne.

”Jäsenmaille annetaan suosituksia tällä hetkellä lähinnä kustannusnäkökulmasta eikä esimerkiksi saatavuus-, laatu- tai vaikuttavuusnäkökulmasta. Lyhyen tähtäimen säästöt saattavat kuitenkin aiheuttaa isoja kustannuksia muutaman vuoden viiveellä. Vaikutusten arviointi olisi tärkeää”, Korhonen pohtii.

EU:n vuonna 2010 asettama köyhyyden vähentämisen tavoite on karannut saavuttamattomiin. Tavoitteena on ollut köyhien määrän vähentäminen 20 miljoonalla vuodesta 2010 vuoteen 2020. Vähentämisen sijasta köyhien määrä on kasvanut miljoonilla, mutta tämä ei juuri näy suosituksissa.

Euroopan unioni voisi parhaimmillaan olla sparraaja, joka loisi perustellusti painetta jäsenmaiden ongelmien korjaamiseksi ja tukisi jäsenmaiden omia sosiaalipolitiisia ponnistuksia.

”Jokainen jäsenmaa ja myös EU-komissio omassa toiminnassaan on juridisesti velvoitettu suojelemaan EU-kansalaisten sosiaalisia oikeuksia”, Korhonen muistuttaa.

”Eriarvoisuus on kasvanut kaikkein rikkaimpien rikastumisen johdosta. Kataisen hallituksen aikana tuloerot kuitenkin kapenivat, kun perusturvan tasoon tehtiin isoja parannuksia. Sosiaaliset seuraukset olisivat olleet suuremmat, jos myös keskiluokka olisi karannut ja jäljelle olisi jäänyt pientuloisten alaluokka”, Niemelä muistuttaa.

Taloudellinen tilanne vaikuttaa suoraan ihmisten menestymisen mahdollisuuksiin. Sukupolvien välistä taloudellista eriarvoisuutta Turun yliopistossa tutkiva **Esa Karonen** muistuttaa, että laman aikana työelämään astuvien tulokehitys on heikompaa verrattuna asemansa työmarkkinoilla jo vakiinnuttaneisiin ihmisiin.

”Työpaikan saaminen ei enää ole niin yksinkertaista kuin se oli esimerkiksi 1960-luvulla ja talouskasvun vuosina”, Karonen sanoo.

Anarkisti sosiaalipolitiikan asialla

Itseenään päivystäväksi anarkistiksi tituleeraava teatteripedagogi **Suvi Auvinen** näkee tuloerot ja luokkaerot keskeisenä nyky-yhteiskunnan ongelmana. Pitkän aikavälin ratkaisu olisi hänen mukaansa omaisuuden yhtenäistäminen ja resurssien tasajako.

”Anarkismi on äärimmäinen tasa-arvoliike. Anarkistisessa yhteiskunnassa kukaan ei ole toisen yläpuolella eikä voi sortaa toista, puhuttiinpa sitten mistä tasa-arvon ulottuvuudesta tahansa”, Auvinen määrittelee.

Anarkismi on äärimmäinen tasa-arvoliike.

Anarkistit näkevät valtionkin hierarkkisenä ja sortavana rakenteena, josta tulisi päästä eroon. Auvinen muistuttaa kuitenkin, ettei valtiota voi purkaa hetkessä nykyisen kaltaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Suomen anarkistiset ryhmät ovat marssineet viime vuosina valtion säästöpolitiikkaa vastaan suunnatuissa mielenosoituksissa.

”Valtiorakenteiden purkamista ei voi tehdä kaikkein heikoimpien kustannuksella”, Auvinen muistuttaa.

Osa päättäjistä on viimeisen vuoden aikana arvioinut anarkistit ja kiihkokansallisen liikehdinnän yhtä huolestuttaviksi ilmiöiksi. Auvinen ei niele kritiikkiä.

”Äärioikeisto rikkoo ihmisiä ja anarkistit ikkunoita. Kertoo jotain meidän yhteiskunnan arvoista, jos molempia surraan yhtä paljon”, Auvinen kiteyttää.

Keskusteluyhteys pitää säilyttää

Pystyykö sosiaalipolitiikka tai ylipääntään politiikka tarjoamaan ratkaisuja tilanteessa, jossa kaikki päätökset pitää oikeuttaa taloudellisin perustein?

Yhdestä asiasta sekä tutkijat että kansalaisaktivistit näyttävät olevan yksimielisiä. Koulutuksesta ja varhaiskasvatuksesta ei pidä leikata. Ne luovat mahdollisuuksien tasa-arvoa.

”Yhteiskuntarauhan näkökulmasta mahdollisuuksien tasa-arvo on kaikkein tärkeintä. Jos ihmisten ja heidän lastensa näkymät ovat toivottomat, syntyy uhkia”, Mikko Niemelä pohtii.

Niemelä muistuttaa, että monet ihmisten elämään vaikuttavat asiat ovat enemmän investointeja kuin kustannuksia. Selvimmin tämä näkyy varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa.

Jeannette Björkqvist toivoo, että päättäjät kävisivät tutustumassa julkisiin palveluihin sekä niitä tarvitsevien ja tuottavien ihmisten arkeen ruohonjuuritasolla. Se toisi päätöksentekoon tarvittavaa perspektiiviä.

Niko Pyrhönen korostaa keskusteluyhteyden säilyttämisen ja yhteistyön

merkitystä. Jos populistiset liikkeet suljetaan poliittisen yhteistyön ulkopuolelle, ne voivat Pyrhösen mukaan radikalisoitua entisestään.

Historiastakin voi ottaa oppia, vaikka sitä ei erityisesti romantisoisikaan.

”Meillä on 1960-luvulta lähtien valinnut ajattelu, että erilaisten eturistiriitojen olemassaolo täytyy tunnustaa. Eturistiriitoja on pyritty säätelemään eturyhmien organisoitumisen, neuvottelujen ja sopimusten avulla”, Pauli Kettunen pohtii.

Tyytymättömyys on tällä tavoin pystytty kanavoimaan yhteiskunnallisiin liikkeisiin, poliittisiin puolueisiin ja neuvottelujärjestelmiin. Iso kysymys onkin, mihin yhteiskunnallinen tyytymättömyys nykypäivänä kanavoituu. 🇺🇸

Vakuutus, valtio, perhe vai EU?

Euroopan unionissa on nyt havahduttu siihen, että pelkkä talouskuri ei takaa hyvinvointia Euroopassa. Unionin asettama köyhyyden vähentämisen tavoite on EU:n laajuisen sosiaaliturvan puutteessa lipumassa ulottumattomiin.

Teksti Tarja Kivimäki Kuvitus Kati Närhi

Euroopan unioni yrittää talouden kunkokuurin ohella parantaa huono-osaisimpien asemaa ja estää sosiaalista syrjäytymistä. Hyvinvoinnista odotetaan uuden talouskasvun moottoria.

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalainen foorumi on yksi Eurooppa 2020 -strategian seitsemästä lippulaivahankkeesta. EU-foorumin tarkoituksena on poistaa köyhyys- ja syrjäytymisvaara vähintään 20 miljoonalta ihmiseltä vuoteen 2020 mennessä ja nostaa työikäisten työllisyys 75 prosenttiin. Kuusi vuotta sitten asetettu tavoite on yhä kaukana, sillä köyhien määrä EU:n alueella on kasvanut viime vuosina miljoonilla.

EU:ssakin on nyt huomattu, että sosiaaliturvaan sijoittaminen kannattaa. Se luo yhteiskuntarauhaa ja vakautta. Mitä suuremmat tuloerot ovat yhteiskunnassa, sitä enemmän siellä on henkirikoksia. Suurten tuloerojen maissa myös pelätään väkivaltaa enemmän kuin pienten tuloerojen maissa, kertoo Euroopan sosiaalitutkimus.

Sosiaalirahaston hankkeilla on vaikutusta

Unionin 28 jäsenmaata eroavat toisistaan suuresti käytännöiltään, kulttuureiltaan ja talouden kantokyvyiltään. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden arviointi yksiselitteisesti ja kattavasti on mahdotonta. Köyhyyden ja maahanmuuton lisääntyessä sosiaalipolitiikka joudutaan yhä useammin tarkastelemaan eurooppalaisessa kehyksessä, vaikka sosiaaliturvajärjestelmät ja -politiikka ovat pääosin jäsenvaltioiden kansallisen päätösvallan alaisia.

THL:n erikoistutkijan **Maria Vaalavuon** mukaan EU on parantanut kansalaisten asemaa edistämällä taloudellista kehitystä. EU:n sosiaalirahaston hankkeilla on Vaalavuon mukaan vaikutettu konkreettisesti heikompi-osaisten asemaan jäsenmaissa.

”Maakohtaisilla suosituksilla on puututtu maiden sosiaaliseen kehitykseen esimerkiksi huomauttamalla vähimmäisperusturvan alhaisesta tasosta”, toteaa Vaalavuon, joka työskentelee

lähetettynä asiantuntijana Euroopan komission työllisyys- ja sosiaaliasioiden pääosastolla.

”Suomikin on saanut tästä huomautuksen, mutta asiaa ei ole korjattu”, jatkaa Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen verkoston EAPN-Finin varapuheenjohtaja **Jiri Sironen**.

Hänen mukaansa talous- ja velkakriisin hoito on entisestään lisännyt sosiaalista kriisiä.

Myös Vaalavuon mukaan talouskriisi on massatyöttömyyden johdosta vaikuttanut kurjistavasti erityisesti jo ennalta heikoimmassa asemassa oleviin.

”Ei voida kuitenkaan yleisesti sanoa, että juuri köyhiltä olisi leikattava”, toteaa Vaalavuon.

Esimerkiksi Italiassa sosiaalipolitiikan muutokset ovat vaikuttaneet negatiivisesti köyhimpään tulokymmeykseen mutta vielä enemmän kahteen ylimpään tuloluokkaan. Saksassa vaikutukset ovat jakautuneet melko tasaisesti. Virossa pienituloisimmat ovat menettäneet etuuksiin ja vero-
tuksiin liittyvissä muutoksissa eniten.

”Sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta kertoo se, miten hyvin pidetään huolta kaikkein heikoimmista. Nämä voivat eri maissa olla eri ryhmiä. Jossakin maassa vähäosaisimpia ovat vanhuks^{et}, toisessa vammaiset, kolmannessa romanivähemmistö”, Vaalavuo kuvailee.

Köyhyysriski suurin Italiassa ja Britanniassa

EU-maissa turvaututaan sosiaalisia riskejä vastaan eri tavoin. Pohjoismaissa sosiaalisen vastuun ajatellaan kuuluvan yhteiskunnalle. Keskieurooppalainen järjestelmä perustuu yleisimmin vakuutuksille, ja Etelä- ja Itä-Euroopassa sosiaaliturvan muodostaa perhe.

Romaniassa lähes puolet kansalaisista ajattelee, että omaisten on huolehdittava vanhuksistaan. Ranskassa näin kokee 20 % ja Norjassa vain pari prosenttia kansalaisista. Perheen vastuu on kirjattu lakiin Italiassa, Portugalissa, Espanjassa, Bulgariassa ja Unkarissa.

Korvaustaso voi toisissa maissa olla korkea alemmille tuloryhmille, toisissa taas maksimietuudet ovat suuremmat tai ne ovat kiinteitä ja kaikille tarkoitettuja, kuten esimerkiksi Suomen lapsilisä. Korvausaste on korkein Tanskassa, missä tuloköyhyysriski on pienin. Pitkäaikaistyöttömien suhteellinen köyhyysriski on suurin Italiassa ja Britanniassa, missä se on nelinkertainen Itävaltaan verrattuna.

”Pohjoismaisessa sosiaaliturvassa vallitsee universaalisuuden periaate eli etuudet koskevat koko kansaa samalla tavoin. Muualla Euroopassa on lähdetty liikkeelle työväen-
vakuutus-

Keski-Euroopassa edut ovat hyviä mutta eivät niin kattavia kuin Pohjoismaissa.

sista”, kertoo tutkimusprofessori **Olli Kangas** Kelasta.

”Keski-Euroopassa edut ovat hyviä mutta eivät niin kattavia kuin Pohjoismaissa. Meillä on vähän matalammat edut, mutta niitä maksetaan kaikille”, hän jatkaa.

Sosiaalietuus voi olla verollista tai verotonta. Esimerkiksi Tanskassa ja Hollannissa ihmiset saavat suurempaa palkkaa mutta maksavat itse sosiaalimaksunsa. Työnantaja ei niihin osallistu. Joissain maissa, kuten Suomessa, palkat ovat pienempiä, mutta työnantaja maksaa suuren osan sosiaaliturvamaksuista.

Yhteiskunta voi tukea sosiaalipalveluita niin, että ne ovat maksuttomia tai puoli-ilmaisia. Eri mallien tuottamaa lopullista tulotasoa on vaikea vertailla.

Perusturvassa suuria eroja

EU-maiden perusturvan ehdot, taso ja kesto vaihtelevat huomattavasti. Romaniassa nelihenkkinen perhe voi joutua pärjäämään 1 700 eurolla vuodessa.

Köyhyysriskin piiriin lasketaan ne taloudet, joiden tulot jäävät alle 60 prosenttiin kansallisesta keskitulosta tai jotka ovat työttömänä tai joilla ei muuten ei ole varaa neljään yhdeksästä määritellystä perushyödykkeestä. Näitä ovat esimerkiksi pesukone, auto ja vuokra.

Kaikissa EU-maissa sosiaaliturvan maksaminen on jollakin tavoin ehdollista. Tiukat ehdot on asetettu esimerkiksi Romaniassa, Italiassa ja Saksassa.

Valtio määrittelee minimiturvan tason Saksassa, Virossa ja Romaniassa. Italiassa se määräytyy osin paikallisesti. Suomessakin täydentävä toimeentulotuki on harkinnanvarainen ja riippuu kunnasta.

Suomessa vähimmäistoimeentulosta on määrätty perustuslaissa. Oikeusperusteinen perusturva on myös Virossa, Italiassa ja Romaniassa. Saksassa on joitakin rajoituksia.

Sosiaaliturvan maksulla ei ole aikarajaa Saksassa eikä Italiassa. Virossa ja Romaniassa kuten Suomessakin se on jaksottain määräytyvä. Osassa Espanjaa, Italiassa, Puolassa ja Tsekissä tukea maksetaan rajoitettu aika.

Työttömyysturva vaihtelee

EU:ssa sosiaaliturva määritellään työpaikan mukaan. Sosiaaliturvaa annetaan maasta, jossa henkilö työskentelee. Myös perheenjäsenet saavat sosiaaliturvansa samasta maasta, vaikka asuisivat muualla. Työttömyysedut määräytyvät oman maan mukaan, ja EU-kansalainen voi jopa mennä muualle etsimään töitä 3–6 kuukaudeksi.

Työttömyyskorvausten kattavuus ja kesto vaihtelevat huomattavasti. Italiassa 60 prosentilla on oikeus korvauksiin. Romaniassa, jossa monet elättävät itsensä vaatimattomilla maataloustuloilla, vain 40 % on oikeutettu korvauksiin.

Korvaustaso perustuu ammattitukseen, ei ammattiliiton jäsenyyteen.

Kelan Olli Kangas muistuttaa, että EU-maissa työllisyys on parasta sosiaaliturvaa. Naiset ovat sen vuoksi monesti heikossa asemassa. Sosiaaliturvan taso suhteutetaan usein ansioihin ja työelämän ulkopuolella olevien naisten osalta puolison ansioihin.

Pohjoismaat esimerkkeinä

Pohjoismaissa etuja on sidottu työssäoloon ja aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan. Sosiaalipalvelujen ansiosta perheen ja työn yhteensovittaminen

onnistuu paremmin kuin monissa muissa maissa. Jotkut maat ovat seuranneet perässä, ja naisten työvoimaosuudet ovat olleet kasvussa.

EU on säätänyt naisten oikeudesta vähintään 14 viikon palkalliseen äitiyslomaan sekä oikeudesta 4 kuukauden vanhempainlomaan. EU on myös asettanut lasten päivähoidolle tavoitteen, jonka mukaan 33 % alle 3-vuotiaista ja 90 % yli 3-vuotiaista alle kouluikäisistä osallistuisi päivähoidon.

Britannian kaltaisessa markkinoiden ehdoilla toimivassa maassa työtömillä naisilla on suuri riski joutua talousvaikeuksiin. Saksan tapaisessa perinteisen työnjaon maassa miehet käyvät töissä ja naiset kantavat hoivavastuun. Julkinen valta tukee tätä esimerkiksi verohelpotuksin. Kokopäivätyö on naisille usein taloudellisesti hyödytöntä ja jopa mahdotonta. Miehen työeläkkeestä siirretään tosin osa kotona olleelle vaimolle, samoin erotilanteessa.

Italiassa naisten työssäkäynti on vähäistä. Lapsi- ja perhe-etuksien taso on siellä matala ja kattavuus huono. Perhe ja suku vastaavat sosiaaliturvasta.

Naisen taloudellinen turva riippuu usein parisuhteesta ja miehen tuloista.

Suomessa huimat eläke-erot

Välimeren maissa näyttäisi tilastojen mukaan olevan Euroopan parhaat eläkkeet. Kankaan mukaan on kuitenkin erotettava, mitä ihmisille luvataan ja mitä he oikeasti saavat.

”Kreikka lupaa kansalaisilleen kovin korkeita eläkkeitä, mutta samalla köyhyys on ihmisten kokemusten mukaan suurta. Taluskriisin myötä eläkeikä on nostettu mutta sen tasoon ei ole koskettu. Joko eläkelupaukset eivät pidä paikkaansa tai tulonjakotilastot ovat harhaisia”, Kangas sanoo.

Suurituloisille anteliaissa järjestelmissä ei aina riitä solidaarisuutta pientuloisille. Myös Suomi kuuluu tähän ryhmään: kansaneläkkeen taso on varsin matala eikä työeläkkeessä ole

ylärajaa. Takuueläke takaa kuitenkin kaikille kansaneläketasoisien eläkkeen. Erityisen suuri tuloköyhyysriski Suomessa on iäkkäillä naisilla. Pohjoismaissa vanhusten yksinasuminen on yleistä ja tuloköyhyysriski siksi kaksinkertainen.

Suurituloisille anteliaissa järjestelmissä ei aina riitä solidaarisuutta pientuloisille.

Yleisintä eläkeläisköyhyys on silti Välimeren maissa. Pienimmät tuloköyhyysriskit ovat Hollannissa, missä monet yli 65-vuotiaista ilmoittivat käyvänsä töissä. Siellä on myös Euroopan anteliaimien kansaneläkejärjestelmä.

Euroopan sosiaalitutkimuksen mukaan köyhyyden poistaminen kannattaa. Tasa-arvo lisää kaikkien hyvinvointia yhteiskunnassa, kun ihmiset luottavat tulevaisuuteen, toisiinsa ja yhteiskunnan instituutioihin. ¶

LÄHTEET:

Mervi Kattelus, Juho Saari, Matti Kari:

Uusi sosiaalinen Eurooppa

Mikko Niemelä: Eurooppalaiset elinolot: Työttömyys, työttömyysturva ja tuloköyhyysriski Euroopassa.

Olli Kangas ja Azhar Hussain: Eläketurva ja eläkeläisköyhyysriski Euroopassa.

Sosiaalisten oikeuksien pilari uhkaa jäädä torsoksi

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari eli strategiasta ja toimenpiteistä kertova julistus on komission tuore aloite sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi EU:ssa. Komissio julkaisi maaliskuussa tiedonannon ja alustavan hahmotelman sosiaalisesta pilarista keskustelua varten.

Pilarissa määritellään periaatteet, joilla tuetaan toimivia ja oikeudenmukaisia työmarkkinoita ja sosiaaliturvajärjestelmiä euroalueella. Se on osa talous- ja rahaliiton lujittamiseen tähtäävää työtä. Jäsenmaita kehoitetaan keskittymään työllisyyden vahvistamiseen, ja sen avulla aiotaan turvata julkisen talouden ja sosiaalisen sektorin kestävyys.

Suomessa perusmuisto annettiin eduskunnalle tämän vuoden kesäkuussa. Kuuleminen jatkuu vuoden loppuun saakka. Pilarin pohjalta on tarkoitus arvioida jäsenvaltioiden sosiaali- ja työllisyysasioita koskevaa tuloskuntoa.

Vielä on mahdotonta ennakoita mahdollisen sosiaalisten oikeuksien pilarin merkitystä ja konkreettisia vaikutuksia. Eurooppalainen yhteisö on myllerryksessä ja keskellä muun muassa brexitin, terrorismin uhan ja maahanmuuton haasteita.

Komission tiedonanto jättää sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston johtajan **Essi Rentola** mukaan monia kysymyksiä avoimiksi.

”Epäselväksi jää esimerkiksi nykyisen EU-sääntelyn ja pilariin sisältyvien suunnitelmien välinen suhde, mikäli kaikki jäsenvaltiot eivät ole mukana pilarissa. Pilari on suunniteltu käytettäväksi euroalueella.”

Myös EAPN-Finin varapuheenjohtaja **Jiri Sironen** on kriittinen. Sosiaalinen pilari ei hänen mielestään tuo välttämättä mitään uutta aiempiin sopimuksiin verrattuna. Köyhimpien elämän helpottamisen sijaan tulokseksi voi jäädä lisää paperia sosiaalisesta Euroopasta.

Sosiaalisia oikeuksia ei pitäisi verkoston edustajien mukaan nähdä vain talouskasvua tukevana tekijänä. Työllisyys ei ratkaise kaikkia köyhyysongelmia.

”Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari on mahdollisuus tuoda sosiaalisia asioita EU:n agendalle”, Sironen kuitenkin toivoo.

Rentolan mukaan Suomen kannalta on haasteellista, jos sosiaalisten oikeuksien pilari rajoittuu vain euromaihin.

”Tämä jättäisi kannaltamme tärkeät Pohjoismaat ulkopuolelle. Tällöin vaarana voi olla, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion kannalta keskeisten painotusten merkitys vähenee. Tämä voisi myös heikentää pohjoismaisen yhteistyön merkitystä”, Rentola sanoo.

Kelassa ollaan tarvittaessa valmiita EU-tason sosiaaliturvaa koskevaan tiedonvaihtoon EESSI-järjestelmän avulla. EU-maita veloitettiin ryhtymään tähän EU:n sosiaaliturvan koordinoitua koskevassa lainsäädännössä.

Tiedonvaihdon olisi Kelan kansainvälisen osaamiskeskuksen päällikön **Suvi Rasimuksen** mukaan tarkoitus käynnistyä vuonna 2019. Kelalla on jo nyt sähköistä tiedonvaihtoa esimerkiksi Ruotsin kanssa.

EU ja sosiaaliturva

- 1990-luvun alku: vanhus- ja vammaisohjelmat, työllisyysohjelma
- 1994 sosiaalipolitiikan Valkoinen kirja
- 1999 uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja
- 2000 Euroopan sosiaalipoliittinen ohjelma, Euroopan unionin perusoikeuskirja
- 2007–2013 PROGRESS-ohjelma
- Eurooppa 2020 -strategia

Uuninpankolta rakenteellista syrjintää vastaan

Mikä uhkaa yhteiskuntarauhaa nyky-Suomessa, blogisti ja uuninpankkopoika Saku Timonen?

Teksti Johanna Hytönen Kuva Mikko Nikkinen

Läs på svenska
sosiaalivakuutus.fi

Pohjoiskarjalainen juristi **Saku Timonen** kirjoittaa Suomen ehkä suosituinta blogia. Uuninpankkopoika-blogilla on kuukaudessa puoli miljoonaa lukijaa.

Muutamassa vuodessa Timonen on perehtynyt maahanmuuttopolitiikkaan ja sosiaaliseen tasa-arvoon liittyviin kysymyksiin entisen virkamiehen täsmällisyydellä. Suomen suurimpina ongelmina hän pitää nyt taloustilannetta ja eriarvoisuutta.

Saku Timonen: Ne aiheuttavat työttömyyttä ja syrjäytymistä. Eriarvoisuus lisääntyy, kun hallituksen jakamat yritystuet valuvat työllistämisen sijasta suoraan yritysten osinkoihin.

Tuet paikkaavat kuntabudjettia

Timosen mukaan yksi räikeimmistä eriarvoisuuden aiheuttajista on palkaton työ. Sitä tehdään Suomessa muun muassa kuntouttavan työtoiminnan puitteissa.

Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena oli alun perin pitkäaikaistyöttömien saaminen takaisin työelämään. Idea on kopioitu Britanniasta.

Saku Timonen: Kuntouttava työtoiminta on hyvä asia, jos se ymmärretään oikein. Suomessa sitä kuitenkin käytetään esimerkiksi paikkaamaan kunnan budjettia. Taustalla on päätös, jonka mukaan kunnat maksavat puolet Kelan myöntämästä työmarkkinatuesta. Kuntouttavan työtoiminnan ansiosta kunta saa valtiolta työllistämisrahaa, ja kuntouttavasta työtoiminnasta tulee kuntatalouden rahoittaja.

Tämä johtaa eriarvoisuuteen, levottomuuteen ja muukalaisvihaan. Otan esimerkin kunnan työmaalta Juuas-

ta. Kunnan hankkeessa on eritasoisia työntekijöitä: urakoitsijan palkkaamia, kunnan palkkaamia, kunnan palkkatukea saavia ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia. Täysin eriarvoisessa asemassa olevat ihmiset tekevät tismalleen samaa työtä.

Tämä osoittaa ihmisille, että he eivät ole yhdenvertaisia eikä heidän kuulu-kaan olla. Kun ihminen sisäistää tämän, hänen on helppo uskoa, kun joku tulee sanomaan, että maahanmuuttaja vie sinun työsi ja etuutesi.

Islamilainen uhka kummittelee

Rasmin nousua Timonen kuvailee yleiseurooppalaiseksi ilmiöksi. Äärioikeistolaiset liikkeet aktivoituivat New Yorkin World Trade Centeriin tehdyistä terrori-iskuista vuonna 2001.

Saku Timonen: Syntyi käsitys, että on olemassa yleismaailmallinen islamilainen liike. Siihen on liitetty myös islamilaiset maahanmuuttajat. Lukuisat ihmiset kuuntelevat tätä seireeni-laulua verkossa.

Olen jo luopunut ajatuksesta, että näiden ihmisten, kuten Suomen vastarintaliikkeen jäsenten, pään saisi käännettyä. Siksi tyydyn kirjoituksilani ehkäisemään sitä, että yhä useampi ihminen alkaisi ajatella näiden ihmisten tavoin.

Koulutusleikkaukset tyhmistävät

Yhteiskunta voi Timosen mukaan ehkäistä eriarvoisuutta ja sen johdosta syntyvää levottomuutta monin tavoin.

Saku Timonen: Tärkeintä on, ettei koulutuksesta leikata. Koulutuksen

leikkaukset lisäävät tyhmyyttä.

Eriarvoisuutta lisää myös se, että työttömien lapsilla ei ole täyttä päivähoito-oikeutta. He eivät ole lainsäätäjän silmissä yhdenvertaisia muiden lasten kanssa. Tämä antaa työttömien lapsille huonommat edellytykset ja signaalit, että he eivät ole yhtä tärkeitä.

Pitää myös muistaa, että Suomi on saanut Euroopan neuvostolta jatkuvasti huomautuksia perusturvan liian alhaisesta tasosta. Ei voi olla oikein, että 70-vuotias kuolee eläkeläisköyhyyden takia leipäjonoon.

Sote-uudistus saattaa vähentää eriarvoisuutta. Uudistuksen epäonnistuminen pahentaisi tilannetta.

Sotepalvelujen valinnanvapaus toimii varmasti Helsingissä mutta ei Juuassa. Me olemme sen palveluntuottajan armoilla, jonka sotepiiri valitsee.

Sakari Timonen

- Juuassa asuva oikeustieteiden kandidaatti ja sosiaalidemokraattien kunnanvaltuutettu. Työskennellyt muun muassa kymmenen vuotta juristina Helsingin kaupunginkansliassa.
- Aloitti Uuninpankkopoika-blogin palattuaan kuusi vuotta sitten Etelä-Suomesta kotiseuduilleen Juukaan. Blogia julkaistaan nyt aikakauslehti Imagen verkkosivuilla.

Asia, jonka muuttaisin sosiaaliturvassa:

Perustoimeentulotuen taso pitäisi tarkistaa ajanmukaiseksi. Nykyisellä perustoimeentulotuella pysyy juuri ja juuri hengissä mutta ei elä.

Työsuhteiden epätasa-arvo
vaarantaa yhteiskuntarauhan,
sanoo Saku Timonen.

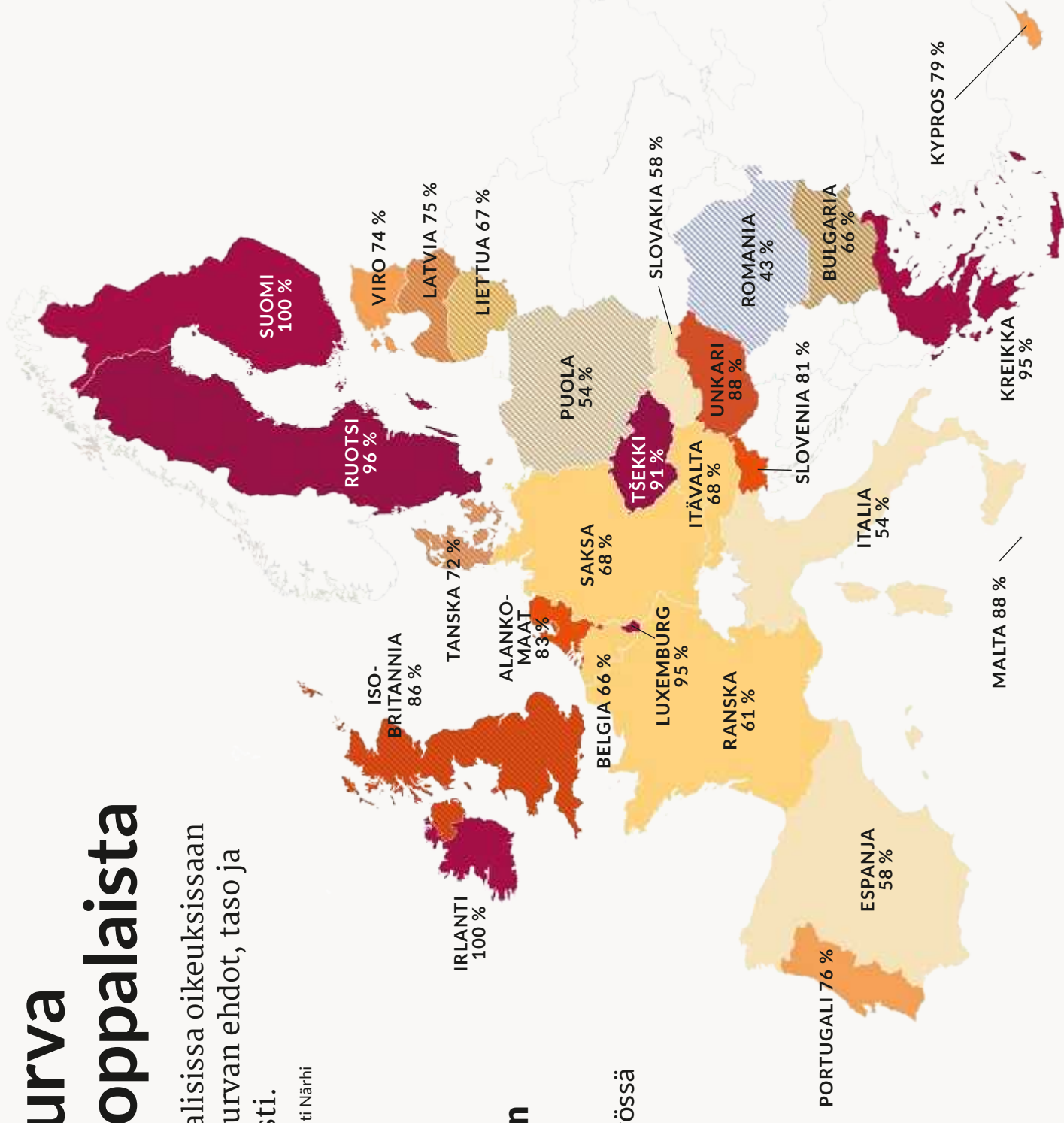
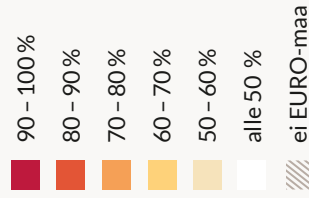
Näin sosiaalityturva palvelee eurooppalaista

EU-kansalaiset ovat yhä sosiaalisissa oikeuksissaan eriarvoisia. EU-maiden perusturvan ehdot, taso ja kesto vaihtelevat huomattavasti.

Teksti Tarja Kivimäki Infograafi Atte Lakinnoro Piirrookset Kati Närhi

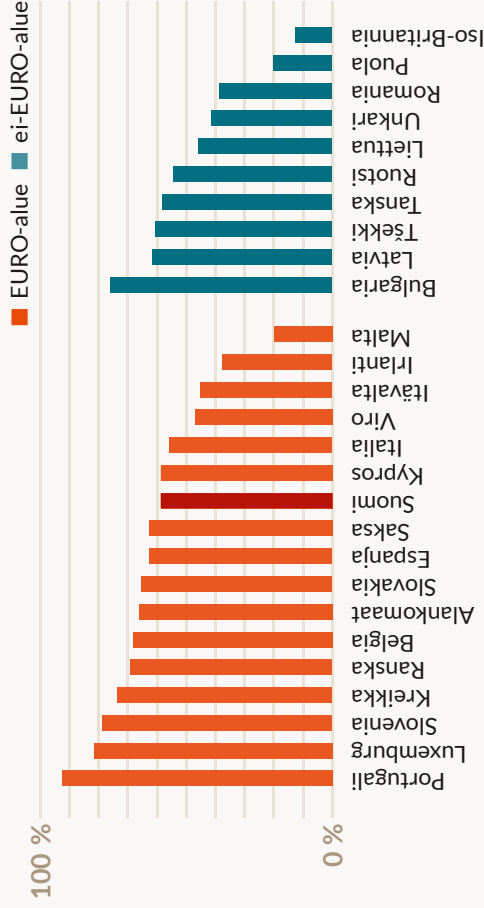
Suomi ja Ruotsi johtavat työttömyysturvan kattavuudessa

Kartassa on kuvattu työttömyyskorvauksen kattavuus suhteessa työssä olevaan väestöön vuonna 2010.

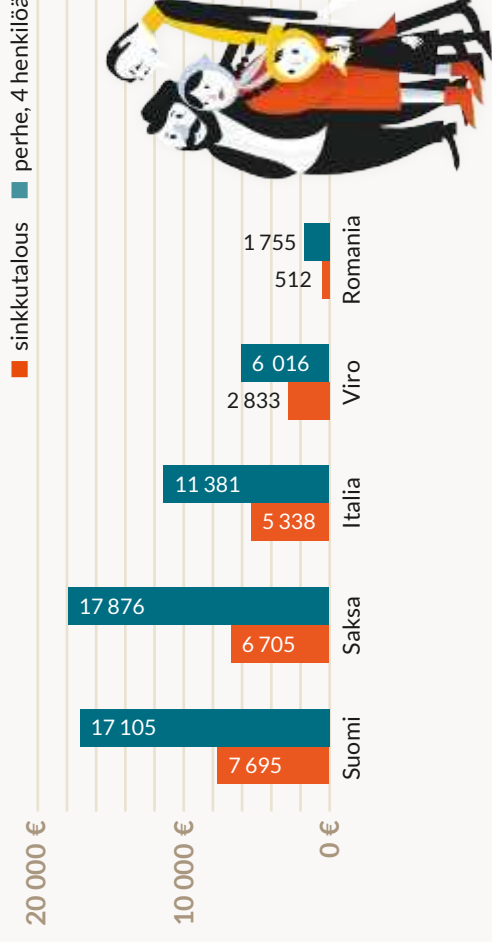
Suomi on keskikastia työttömyysturvan kestossa

Taulukosta käy ilmi työttömyyspäivärahan kesto eri EU-maissa vuonna 2010.

Romanialaisperheen minimiturva 1 700 euroa

Eurooppalainen minimiturva vaihtelee 1 700:sta 17 105:een euroon vuodessa.

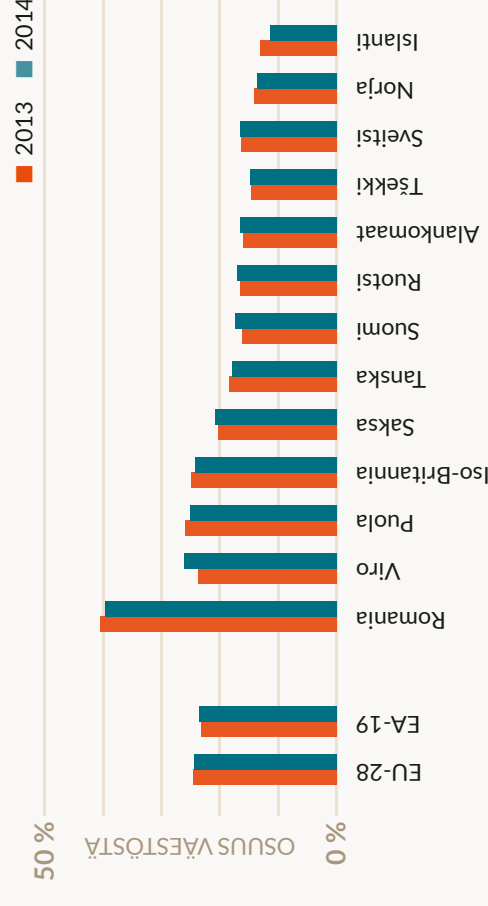
Sosiaaliturva on aina ehdollista

Sosiaaliturvaa maksetaan **rajallinen aika** osassa Espanjaa, Italiassa, Puolassa ja Tsekissä. **Jaksoittain määräytyvä** se on Saksassa, Italiassa, Virossa, Suomessa ja Romaniassa.

Köyhysriski ei ole kasvanut merkittävästi

Köyhysriskissä ovat ne, joiden tulot jäävät alle 60 prosentin kansallisesta keskitulosta ja jotka elävät vakavassa materiaalisessa puutteessa eikä heillä ole varaa perushyödykkeisiin, kuten pesukoneeseen, autoon tai vuokranmaksuun, tai jotka ovat työttömiä.

Lähteet: Minimiturva ostovoimalla painotettuna/€/v, Eurostat, Social Policy Indicator Database (SPIN), Esser & al. (2013): Unemployment Benefits in EU Member States. Brussels.

”Meidän pitäisi pikkuisen relata”

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström uskoo, että talouskasvun avain on työttömyysturvan ja sosiaaliturvan oikeanlainen yhdistäminen. Työllisyyden edistämiseksi hän olisi valmis joustoihin ja tulkitsemaan työttömyysturvaa mahdollisuuksien mukaan työttömän eduksi.

Teksti Johanna Hytönen Kuvat Vesa Tyni

Oikeus- ja työministeri **Jari Lindström** on ehtinyt ministerinä käydä kovan koulun. Oma puolue perussuomalaiset on ensimmäistä kertaa hallitusvas-
tuussa. Tupaan on pyryttänyt arvoste-
lua eri suunnista muun muassa kilpai-
lukyksopimusta sorvattaessa.

Työttömiä on nyt yli 350 000, mikä on uusi ennätys sitten 1990-luvun alun lamavuosien. Tuolloin työttömiä oli yli puoli miljoonaa.

Lindströmin ministeriaikana työt-
tömyyden nousu on kuitenkin kaikesta
huolimatta tasaantunut ja kääntynyt
hienoiseen laskuun.

”Teemme Työ- ja elinkeinoministe-
riössä (TEM) työllisyys- ja elinkeino-
politiikkaa nyt koko ministeriön yhe-
teistyönä. Puhumme työllisyyspoliti-
ikan sijasta kasvupolitiikasta”, kertoo
Lindström.

Yksi nykyhallituksen merkittävim-
mistä tavoitteista on ollut työttömien
määrän vähentäminen 110 000:lla. Ta-
voitetta on nyt nostettu 120 000:een.

Työttömien määrä on karannut
kauas tavoitteesta, mutta työministe-
ri on toiveikas. Hän uskoo työttömien
määrän pienenevän lisäämällä työttö-
myys- ja sosiaaliturvan joustoja ja vä-
hentämällä kannustinloukkuja.

Luottamus parantaisi ilmapiiriä

Jari Lindström on ollut oikeus- ja työ-
ministerinä vuodesta 2015. Hän on
hallituksessa urakoinut edistääkseen
työttömyysturvan yhteensovittamista
sosiaaliturvan kanssa.

”Olen sitä mieltä, että meidän työt-
tömyysturvajärjestelmämme on aivan
liian jäykkä, kun sen pitäisi seurata

työttömän tilannetta reaaliaikaises-
ti. On käsittämätöntä, että it-osaajien
yhteiskunta ei ole saanut aikaan jär-
jestelmää, joka seuraisi ajantasaises-
ti, onko ihminen työssä vai ei, ottaisi
huomioon työsuhteesta saatavan pal-
kan ja korvaisi tarvittaessa erotuksen
sosiaaliturvalla. Onneksi nyt on etene-
mässä tulorekisteri. Se edistäisi työl-
listymistä ja keventäisi yhteiskunnan
kustannuksia”, Lindström linjaa.

Eikö it-osaajien
yhteiskunta osaa
seurata työssä oloa
reaaliaikaisesti?

Jari Lindström edistäisi työllisyyttä korvaamalla palkan ja sosiaaliturvan erotuksen tarvittaessa etuuksilla.

Jari Lindström on toiminut luottamusmiehenä ja osallistunut yt-neuvotteluihin.

Ministerin ehdottama malli muistuttaa kaavailtua perustuloa. Hän vähentäisi mielellään byrokratiaa ylipäättään.

”Meidän pitäisi pikkuisen relata. Nykyinen järjestelmämme on rakennettu sitä silmällä pitäen, että joku yrittää käyttää sitä hyväksi”, hän kuvailee.

”Varmasti joku käyttää järjestelmää joka tapauksessa hyväksi mutta suurin osa ei. Meidän pitäisi luottaa ihmisiin enemmän.”

Ministeri uskoo, että luottamus säästäisi kustannuksissa, kun tulkin- ta ja soveltaminen helpottuisivat. Se parantaisi yhteiskunnallista ilmapiiriä ja lisäksi luottamusta päättäjiin.

”Työttömyysturvaa pitäisi tulkita mahdollisuuksien mukaan työttömän eduksi. Kyllä valtio saa yhden yksilön polvilleen, jos haluaa. Kun tiukennukset ovat saaneet porukan torille, nyt voisi vastapainoksi tuoda jotain positiivista ihmisille”, ministeri maalailee.

Työnäytekokeilujen ketjuttaminen estettävä

Edellisen hallituksen toteuttama työttömyysajan palkkioiden 300 euron kuukausittainen suojaosa on ministerin mielestä hyvä alku joustoille. Se edistää verkostoitumista ja työllistymistä ja vähentää viimesijaisen sosiaaliturvan tarvetta.

Hallituksen perustama virkamies-työryhmä julkisti jatkoksi äskettäin toimenpidelistan, jonka tarkoituksena on

parantaa työllisyyttä ja talouskasvua. Toimenpiteet sekä hallituksen valmiste- lema työnäytekokeilu ovat herättäneet laajasti keskustelua jo ennakolta.

Työnäytekokeilua ehdotti alun perin Sitran työryhmä, joka selvitti pii- lotyöpaikkojen löytämisen edellytyksiä. Lindström on keskustellut kokei- lusta työmarkkinaosapuolten kanssa, ja esitys on nyt yhdistetty valmisteilla olevan työllisyyspaketin toimenpitei- siin. Työnäytekokeilun toteuttaminen sellaisenaan vaatisi lain muuttamista.

”Työnäytekokeilun ideana olisi, että työntekijä voisi tarjota omaa työpa- nostaan antamalla näytteen työstään. Aloite voisi tulla työntekijältä tai työn- antajalta”, Lindström kertoo.

Hän on huolissaan muun muas- sa siitä, että työsuhteita yritettäisiin ketjuttaa työnäytekokeilun avulla. Se pitää hänen mukaansa estää.

Työnäytekokeilu ei velvoittaisi työn- tekijää eikä työnantajaa, eikä sen kes- keyttämisestä tulisi sanktioita.

”Ei tämäkään yksi toimenpide työt- tömyyttä ratkaisisi, mutta se voisi olla mahdollisuus työntekijän ja työnan- tajan kohtaamiseen”, hän perustelee.

Yrittäjyyden esteitä pitää karsia

Lindström haluaisi myös helpottaa yrittäjyyttä ja tehdä mahdolliseksi yrittäjyyden kokeilemisen ilman pel- koa putoamisesta turvaverkon ulko- puolelle. Hän on nimittänyt Akavan

”Varmasti joku käyttää järjestelmää hyväksi mutta suurin osa ei.”

Marja Löfgrenin ja Suomen Yrittäjien **Harri Hellstenin** selvittämään itsensä työllistäjien asemaa ja esimerkiksi hei- dän vakuutusturvansa kehittämistä.

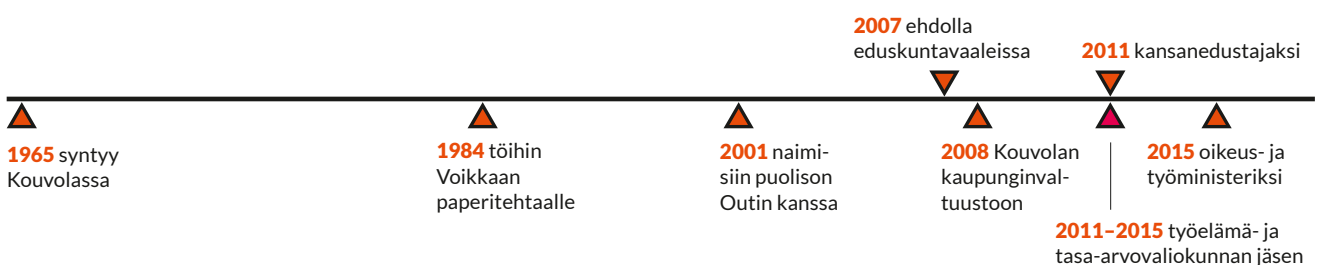
TEMissä on käynnissä muitakin hankkeita yrittäjyyden helpottami- seksi. Merkittävimmät muut hankkeet edistävät jakamistalouteen liittyvää yrittäjyyttä ja yrittäjyyden aloittamis- ta porrastetusti työmarkkinatuella.

Lindström muistuttaa, että yrittämi- nen on monissa Euroopan maissa huo- mattavasti Suomen tasoa yleisempää.

”On tärkeä, että nyt helpotetaan itsensä työllistämistä ja puretaan yrit- täjyyden esteitä”, Lindström kertoo.

Hän on nähnyt yrittämisen suden- kuopat entisten työtovereidensa elämässä. Lindström teki työuran- sa kemian laboranttina ja luottamus- miehenä paperiteollisuudessa, muun muassa UPM:n Voikkaan paperiteh- taalla. Vuonna 2006 hänet irtisanot- tiin yt-neuvotteluissa. Moni entinen työkaveri lähti yrittäjäksi, mutta kai- lta yrittäminen ei onnistunut.

JARI LINDSTRÖM

”Jos mies noin paljon haluaa politiikkaan...”

Lindströmistä tuli poliitikko puoluejohtaja **Timo Soinin** mahtikäskyllä. Lindström oli juuri jäänyt työttömäksi ja kertoi puolueen piirin kokouksessa kiinnostuksestaan kansanedustajaehdokkaaksi. Piirin puheenjohtaja epäroï, mutta kokouksessa läsnä ollut Soini nosti katseensa lukemastaan ilta-päivälehdessä ja tokaisi: ”Jos mies nyt noin paljon haluaa politiikkaan, niin lyö se nuija pöytään.”

Nuijan kopautuksella Lindströmistä tuli ehdokas vuoden 2007 eduskuntavaaleihin. Hän sai reilut 900 ääntä, mikä ei riittänyt eduskuntapaikkaan. Arkadianmäelle hän nousi seuraavissa vaaleissa 2011.

Ministeriä on selvästi koskettanut oman äänimäärän suuruus ja puolueen viiden vuoden takainen jytky, vaikka nyt puolueen tilanne on toisenlainen.

”Hienolta tuntui, kun työttömät ihmiset sanoivat, että olemme antaneet heille syyn äänestää”, hän kertoo.

Kun Lindström nyt kulkee äänestäjensä joukossa, eniten puhuttavat maahanmuuttajien kotouttaminen ja työttömyyden hoito. Ne kuuluvat ministerin toimialueeseen.

Lindströmiä satuttaa, kun häntä moititaan siitä, ettei kantasomalais-ten työllistyminen kiinnosta.

”Kyllä kiinnostaa”, ministeri toteaa painokkaasti. ”Ihmiset eivät ymmärrä, että työllistämistoimet tukevat kaikkien suomalaisten työllisyyttä”

Kaupungistuminen herättää levottomuutta

Näköalattomuus ja epäusko ovat ministerin mielestä nykyisessä työllisyystilanteessa iso riski yhteiskuntarauhalle. Hän muistuttaa, että työn muutoksen ajureita ovat digitalisaatio ja robotisaatio, joita ei voi pysäyttää.

”Kysymys kuuluu, olemmeko mukana työelämän muutoksessa vai vastustammeko sitä. Minusta meidän kannattaa olla mukana, sillä joku sen

muutoksen kuitenkin tekee. Työpaikkoja menee, mutta niitä myös tulee uusia”, hän rohkaisee.

Levottomuutta voi herättää myös se, että kaupunkien merkitys kasvaa tulevaisuudessa. Keskittyminen syö syrjäseutujen elinvoimaa ja vaikutusvaltaa.

”Kohta joka viides asuu pääkaupunkiseudulla. Muutos on ollut järjettömän kova”, Lindström kuvailee.

”Pitää olla ennakkoluuloton. Meillä on valtavasti osaamista ja tietyissä teknologioissa olemme maailman johtavia. Muutos pakottaa meidät miettimään asioita uudella tavalla. Miten esimerkiksi voimme hyödyntää informaatioteknologiaa sosiaali- ja terveysalalla ja sosiaaliturvan toteuttamisessa?” ministeri jatkaa.

Meillä neuvotellaan – muualla poltetaan autoja

Lindströmin työhuoneessa Helsingin Eteläesplanadilla on ensimmäisen ministerivuoden aikana pohdittu niin työelämän murrosta ylipäätään kuin Suomen talouskasvua ja kilpailukyky-sopimusta. Lindströmin puheessa vi-lahtelevat erityisesti ministerikollegat Olli ja Petteri. Yhdessä **Olli Rehnin** ja **Petteri Orvon** kanssa hän on edistänyt työmarkkinaosapuolten kohtaamista kaikessa hiljaisuudessa.

”Työmarkkinakentän suurin ongelma on luottamuksen puute, eikä se korjaannu muuten kuin teoilla. Opin jo ensimmäisellä luottamusmiessurssilla

Kiljavan opistolla, että kaikkien osapuolten kanssa pitää avoimesti keskustella”, hän kertoo.

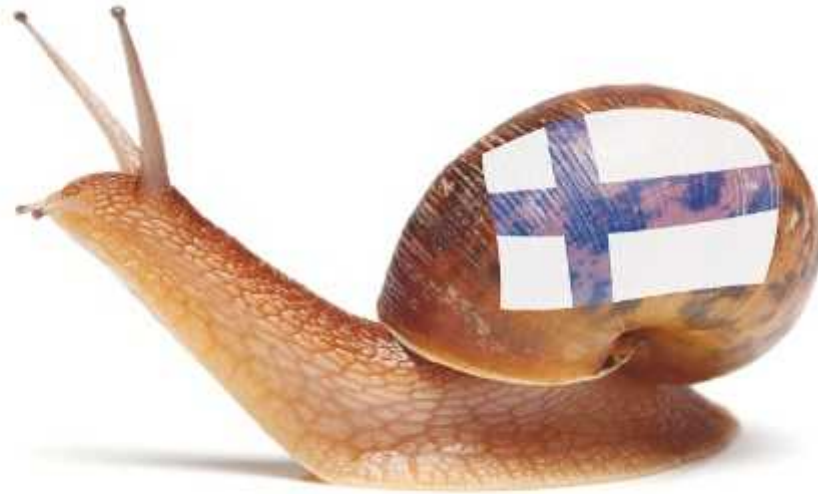
Ministeri muistuttaa, että suomalaista neuvotteluyhteiskuntaa arvostetaan kansainvälisesti. YK:n työjärjestön ILO:n pääjohtaja **Guy Ryder** totesi ILO:n kokouksessa Lindströmille: ”Kun muualla maailmassa poltetaan autoja ja riehutaan kaduilla, Suomessa mennään pöydän ääreen ja neuvotellaan.”

”Me ei aina tajuta, että olemme maailman parhaita sopimisessa. Kyllä meidän maamme turvallisuus ja rauhallisuus ovat merkittävä kilpailukykytekijä, ja toivottavasti se säilyy”, Lindström toteaa. ¶

Kysymys kuuluu,
olemmeko mukana
työelämän
muutoksessa vai
vastustammeko sitä.

Edelläkävijästä hännänhuipuksi

Vaikka Suomi on varhaiskasvatuksen edelläkävijä, yhä harvempi perhe käyttää alle 7-vuotiaan päivähoito-oikeutta. Helsingin kaupungin ja Kelan yhteisessä hankkeessa selvitetään ensimmäistä kertaa varhaiskasvatuksen tasa-arvoa ja sen suhdetta lasten hyvinvointiin.

Suomessa toteutettiin subjektiivinen päivähoito-oikeus alle kouluikäisille lapsille tietyssä ensimmäisenä maailmassa, vuonna 1996. Kuitenkin lähemmäksi OECD-maiden hännänhuippua, kun vertaillaan alle 7-vuotiaiden osuuksia varhaiskasvatuspalveluista. Syynä lienee mahdollisuus kotihoidon tukeen, jonka avulla alle 3-vuotiasta ja tämän alle kouluikäisiä sisaruksia voidaan hoitaa kotona.

Tiedot päivähoitopalveluja käyttävistä perheistä ovat surkeat verrattuna vaikkapa pienten lasten hoitorahatilastoihin. Varhaiskasvatuspalveluja käyttävien lasten määrä tilastoidaan vain vuoden viimeiseltä päivältä kuntatason aggregaattitietona. Perheitä ei tilastoida lainkaan. Päivähoitopalveluja käyttävien lasten ja perheiden määrä on vuoden aikana kuitenkin huomattavasti suurempi kuin vuoden viimeisenä päivänä.

Tänä vuonna käynnistyneestä Lastenhoitojärjestelyt helsinkiläisissä lapsiperheissä (HELA) -hankkeesta saadaan vihdoin kootusti tietoa lasten hyvinvoinnista ja varhaiskasvatuksesta. Hankkeessa ovat mukana Kelan tutkimus, Helsingin kaupungin tietokeskus (Tieke) ja varhaiskasvatusvirasto.

Olemme Kelassa kehittäneet päät-

telymenetelmän, jossa hyödynnetään Kelaan tulevia lasten päivähoitotilastoja. Päätelyjen osuus jää tässä menetelmässä kuitenkin melko suureksi.

Tietoa tarvitaan päätöksenteon tueksi

Koska varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjistä ei ole saanut yksilö- ja perhetason tietoa kuten tulonsiirtojen saajista, on ollut mahdotonta tutkia esimerkiksi, miten monessa perheessä lastenhoitoratkaisut muuttuvat, kun perheeseen syntyy lisää lapsia, isä tai äiti joutuu työttömäksi tai työkyvyttömäksi, vanhemmat eroavat tai muuta vastaavaa. Kuinka tärkeää ajankohtainen tieto olisikaan ollut silloin, kun hallitus arvioi subjektiivisten oikeuksien rajoittamisen vaikutuksia varhaiskasvatuksessa.

Hallituksen esityksen (HE 80/2015) arvioinnit perustuvat nyt muun muassa Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton vuonna 2004 tilaamaan, selvityshenkilön reiluun 20 kuntaan tekemään kyselyyn. Vastaajina olivat kunnan päivähoitojohtajat virkamiehet tai sosiaalijohtajat.

Valmisteilla oleva rekisteritutkimusaineisto on ensimmäinen lajissaan ja varsin haastava kokoamistehävä.

Hankkeessa Helsingin varhaiskasvatuspalveluja käyttävien lasten tiedot yhdistetään heidän vanhempiensa tietoihin ja asutokuntiin. Asutokuntiin kuuluviin liitetään Kelan etuustiedot, hoitorahojen käyttötiedot ja muita tulo- ja taustatietoja.

Tulevaan yksilö- ja perhetasoiseen aineistoon yhdistetään tiedot useiden etuuksien ja varhaiskasvatuspalvelujen käytön kuukausitasoisista jaksoista niin lasten kuin vanhempienkin näkökulmasta. Ensimmäisessä vaiheessa aikasarja kattaa vuodet 2008–2015, eli aineisto mahdollistaa myös erilaisten hoitopolkujen seurannan yli vuosien. ¶

Kuinka tärkeää tämä tieto olisi ollut silloin, kun hallitus esitti päivähoito-oikeuden rajoittamista.

Kotihoidon tuella hoidettavat jäävät ulkopuolelle

Suuri osa lastenhoidon muutoksista perustuu yksinkertaisesti lapsen ikään. Oikeus kotihoidon tukeen tai varhaiskasvatuspalvelujen käyttöön alkaa vanhempainrahakauden jälkeen lapsen ollessa noin 9 kuukauden ikäinen. Oikeus kotihoidon tukeen lakkaa, kun perheen nuorin täyttää kolme vuotta. Muutos koskee samalla heidän 3–6-vuotiaita sisarusksiaan.

Kuusivuotiaat aloittavat ilmaisen, osa-aikaisen esikoulun. Osa heistä käyttää lisäksi muita varhaiskas-

vatuspalveluja. Yleensä 7-vuotiaat aloittavat oppivelvollisuuskoulun mutta voivat sen lisäksi käyttää iltapäiväkerhopalveluja.

Kotona kotihoidon tuella hoidettavat lapset ovat esikouluikään asti kunnan järjestämien ja tuottamien varhaiskasvatuspalvelujen ulkopuolella mutta oikeutettuja avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin, kuten esimerkiksi leikkipuistotoimintaan. Sitä on tarjolla esimerkiksi Helsingissä.

Miten varhaiskasvatusoikeuden rajoittaminen olisi vaikuttanut?

HELA-hankkeella on vastattavana useita tutkimuskysymyksiä. Yhtenä tavoitteena on arvioida SISU-mikrosimulointimallia hyödyntämällä, kuinka monta lasta ja perhettä varhaiskasvatusoikeutta rajoittavan lain käyttöönotto olisi koskenut Helsingissä.

Hankkeessa tutkitaan myös useiden reformien tavoitteiden toteutumista. Yksi tällainen reformi on vuonna 2014 voimaan tullut joustava hoitoraha alle 3-vuotiaiden vanhemmille, jotka tekevät lyhennettyä työaika. Missä määrin hoitoraha on edistänyt vanhempien paluuta työelämään, mikä oli yksi lain tavoitteista? Entä kuinka suuri osa vanhemmista on työsuhteessa olevia, perhevapailta osa-aikatyön kautta työhön palaavia vanhempia? Minkälaisia päivähoitopalveluja nämä osa-aikatyötä tekevät vanhemmat käyttävät?

Laki lasten varhaiskasvatuksesta korvasi lain lasten päivähoidosta (L 580/2015) kaksi vuotta sen jälkeen kun varhaiskasvatuspalvelujen hallinnointi siirtyi sosiaali- ja terveys-

ministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Ministeriölle kuuluu myös tilastoinnin kehittäminen. Ministeriössä onkin käynnistynyt uudenlaisen, yksilötasoisien tilastointitavan selvittäminen (Vares-hanke).

Vuoden 2016 lakimuutos rajoittaa lasten subjektiivisia oikeuksia varhaiskasvatuspalveluihin. Päivähoitoperheiden oikeus varhaiskasvatuspalveluihin supistui osa-aikaiseksi, jos perheen olosuhteet muuttuivat laissa luetelluissa tilanteissa. Kaikki kunnat, kuten Helsinki, eivät kuitenkaan ota rajoituksia käyttöön.

Tutkimushanke on mukana kahdessa Suomen Akatemian strategisen neuvoston rahoittamassa konsortiossa, TITA-hankkeessa (Tackling Inequalities in Time of Austerity) ja WIP-hankkeessa (Work, Inequality, and Public Policy), sekä yhteistyössä kolmannen konsortion, CHILD-CARE-hankkeen (Tasa-arvon kysymykset lasten päivähoidon, esiopetuksen ja hoidon tukien järjestelmässä), kanssa.

Anita Haataja
johtava tutkija, Kela

Maria Valaste
erikoistutkija, Kela

LÄHTEET

Haapamäki, Elise ja Ranto, Sanna: Varhaiskasvatus ja lastenhoidon tuet Helsingissä. Tilastoja 2015:11. Helsingin kaupunki, Tietokeskus.

Haataja, Anita ja Juutilainen Vesa: Päivähoitotietoa Kelassa. Nettityöpapereita 36/2012. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Karila, Kirsti: Vaikuttava varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen tilannekatsaus. Raportit ja selvitykset 2016:6. Helsinki: Opetushallitus

Lasten päivähoiton tilastotietoja vuodelta 2015. Varhaiskasvatusvirasto. Tietohallintoyksikkö. Helsingin kaupunki. Tilastokeskus.

SISU-malli. Käyttöopas tulonsiirtojen ja verotuksen mikrosimulointiin. Helsinki: Tilastokeskus, 2015.

Valaste, Maria. Kotihoidontuki vai päivähoito. Kotihoidon tuen vaihtoehdot ja vaikutukset päivähoitopalvelujen kysyntään ja vanhempien työvoiman tarjontaan. Teoksessa Haataja A, Airio I, Saarikallio-Torp M ja Valaste M (toim.) Laulu 573 perheestä. lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Helsinki: Kela, 2016.

Väinälä, Anna. Selvitys kotona olevien vanhempien lasten päivähoitotilanteesta, syyskuu 2004, Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2004:16, ensipainos.

Sairauspäivärahaa maksetaan useimmin työntekijäammateissa toimiville

Lähes 10 % työkäisistä saa vuosittain sairauspäivärahaa. Tietyillä sosioekonomisilla ryhmillä on tilastojen valossa muita suurempi työkyvyn menettämisen riski.

Sosioekonomisten ryhmien väliset terveyserot ovat Suomessa kansainvälisesti verraten suuria. Terveyserot näkyvät myös Kelan maksaman sairauspäivärahan käytössä. Sairauspäiväraha korvaa ansionmenetyksiä tilapäisen, korkeintaan noin vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aikana.

Sairauspäivärahaa voidaan maksaa 16–67-vuotiaalle henkilölle, jota voidaan pitää työkyvyttömänä työhönsä tai muuhun omaan toimeensa. Päivärahaa maksetaan pääsääntöisesti sairastumispäivän ja sitä seuraavan yhdeksän arkipäivän omavastuuajan ylittävältä ajalta. Vähimmäismääräistä päivärahaa voidaan maksaa työkyvyttömyyden kestänyt yhtäjaksoisesti 55 päivää. Jos työnantaja maksaa sairausajalta palkkaa, sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle.

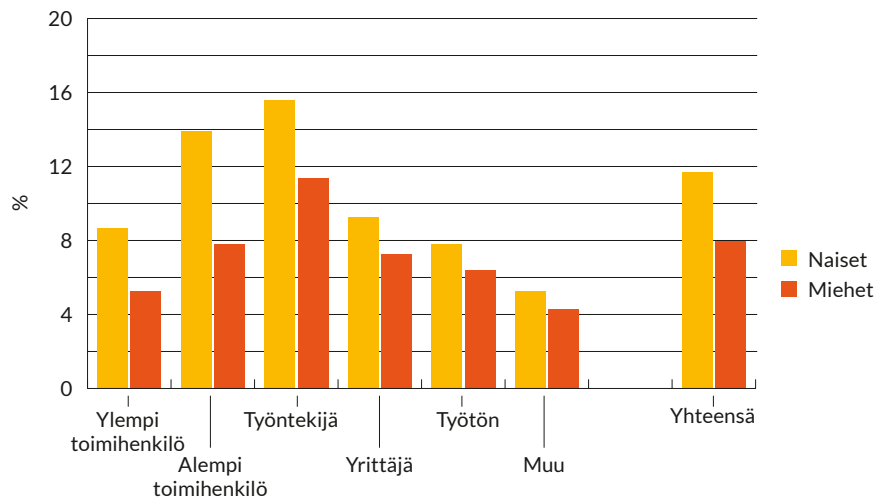
Vuoden 2015 aikana sairauspäivärahaa maksettiin noin 293 000 henkilölle eli 9 prosentille 16–67-vuotiaista suomalaisista lukuun ottamatta eläkeläisiä.

Joka kuudes työntekijänainen saa päivärahaa

Sairauspäivärahan saamisessa on selkeitä sosioekonomisia ja sukupuolieroja. Oheista kuviota varten yhdistettiin vuonna 2013 alkaneita Kelan sairauspäivärahaa koskevia rekisteritietoja Tilastokeskuksesta saattuihin tietoihin henkilöiden ammattiin perustuvasta sosioekonomisesta asemasta, pois lukien eläkkeellä olevat.

Uudella sairauspäivärahaudella oli tutkimusjaksolla ylempistä toimihenkilönaisista vajaat 9 % ja työntekijänaisista 16 %. Miehillä osuus oli

HENKILÖITÄ, JOILLA OLI VUONNA 2013 ALKANEITA SAIRAUSPÄIVÄRAHAKAUSIA, % 25–64-VUOTIAISTA SOSIOEKONOMISEN ASEMAN MUKAAN

jokaisessa sosioekonomisessa ryhmässä selvästi pienempi kuin naisilla. Ylempistä toimihenkilömiehistä 5 % ja työntekijämiehistä 11 % oli uudella sairauspäivärahaudella.

Työttömien jaksot keskimäärin neljä kuukautta

Vuoden 2013 aikana alkaneiden ensimmäisten sairauspäivärahaajaksojen keskimääräisten pituuksien erot olivat toimihenkilöiden ja työntekijöiden välillä varsin pieniä. Yrittäjien sairauspäivärahaudet olivat keskimäärin hieman pidempiä kuin toimihenkilöiden ja työntekijöiden.

Sen sijaan työttömien päivärahaudet olivat selvästi pidempiä ja keskimäärin yli neljä kuukautta. Tämä johtuu osittain työttömyyden ja terveyden välisestä yhteydestä. Lisäksi vuoden mittaiset työttömyys- ja sairauspäivärahaudet saattavat etusjärjestelmän vuoksi vuorotella henkilöillä, joiden työkyky on heikentynyt mutta joille ei kuitenkaan ole myönnetty työkyvyttömyyseläkettä.

Työn kuormittavuus ja työolot vaikuttavat merkittävästi

Sairauspäivärahan saamisen sosioekonomisten erojen taustalla on monia te-

kijöitä. Merkittävimpiä ovat erot työn psyykkisessä ja fyysisessä kuormittavuudessa ja työoloissa sekä työn joustoissa eri ammattiasemissa. Erot liittyvät kuitenkin myös muihin terveyserojen taustatekijöihin, kuten terveydelle haitallisiin elintapoihin sekä materiaaliin ja sosiaalisiin elinoloihin.

Erityisesti työntekijäasemassa olevien työoloihin ja työkuormitukseen sekä elintapoihin on syytä kiinnittää huomiota. Pitkät sairauspoissaolot johtavat helposti työkyvyttömyyseläkkeelle ja työuran ennakaiseen katkeamiseen. 📌

Jenni Blomgren

Tutkimustiimin päällikkö
Kela

Sauli Jäppinen

Tutkimusassistentti
Kela/Helsingin yliopisto

Eläkeuudistus kasvattaa sairauspäivärahakuluja

Vuoden 2017 eläkeuudistus kasvattaa sairauspäivärahan tarvetta pitkällä aikavälillä. Tämä voidaan päätellä Kelan kehittämästä ennustemallista.

Kelan aktuaariryhmä julkaisi keväällä 2015 pitkän aikavälin laskelmat vuoden 2017 eläkeuudistuksen vaikutuksista Kelan hoitamaan sosiaaliturvaan. Laskelmat on tehty väestöjaotteluun perustuvalla ennustemallilla, jossa etuuksia tarkastellaan eri väestöryhmien sisällä.

Kelan kehittämässä ennustemallissa väestö on jaettu työllisiin, työttömiin, eläkeläisiin ja muihin. Eläkeläisten ryhmässä ovat vuoden lopussa omaa eläkettä saavat. Työttömiä ovat vuoden aikana työttömyyskorvausta saaneet henkilöt, pois lukien eläkeläisiksi luokitellut. Työllisiä ovat vuoden aikana työtuloja saaneet edellisiin ryhmiin kuulumattomat. Loppuosa väestöstä muodostaa muut-ryhmän.

Viidennes päivistä eläkeläisille

Sairauspäivärahan saajista suurin osa on luonnollisesti työllisiä. Kaikissa ryhmissä on kuitenkin sairauspäivärahojen saajia.

Eläkeläisiksi on määritelty kaikki vuoden lopussa eläkkeellä olevat, joten sairauspäivärahaa ovat voineet saada henkilöt, joiden eläke on alkanut tarkasteluvuonna. Sairauspäivärahan saajista eläkeläisiä on harvempi kuin joka kymmenes, mutta päivistä lähes viidennes on korvattu eläkeläisille. Työkyvyttömyyseläkettä edeltää usein pitkä sairauspäiväraha-aika.

Muut-ryhmän osuus sairauspäivärahan saajana on vähäinen, vaikka saajakohtainen korvattujen päivien määrä on suuri.

Riski on suurin 58-vuotiaana

Sairauspäivärahalle joutumisen riski kasvaa väestötasolla tarkasteltuna noin 60 ikävuoteen saakka. Suurimmillaan riski on 58-vuotiailla. Heistä 13 % sai sairauspäivärahaa vuonna 2013.

Riski kääntyy laskuun noin 60-vuotiailla. Tähän vaikuttanee esimerkiksi se, että 60 vuotta täyttäneiden työky-

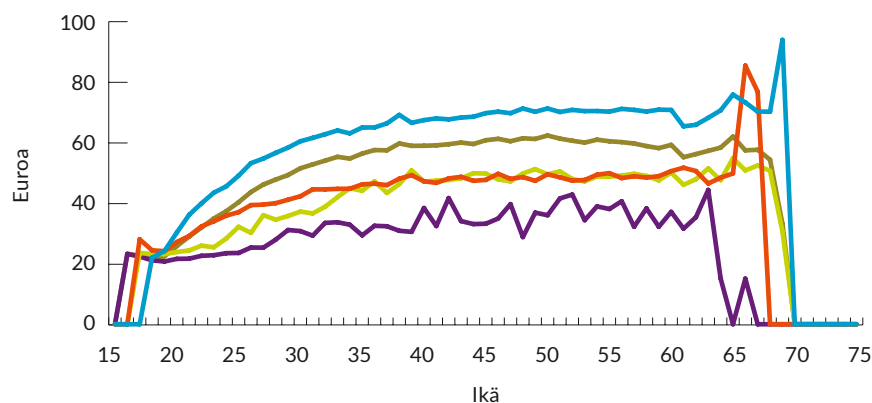
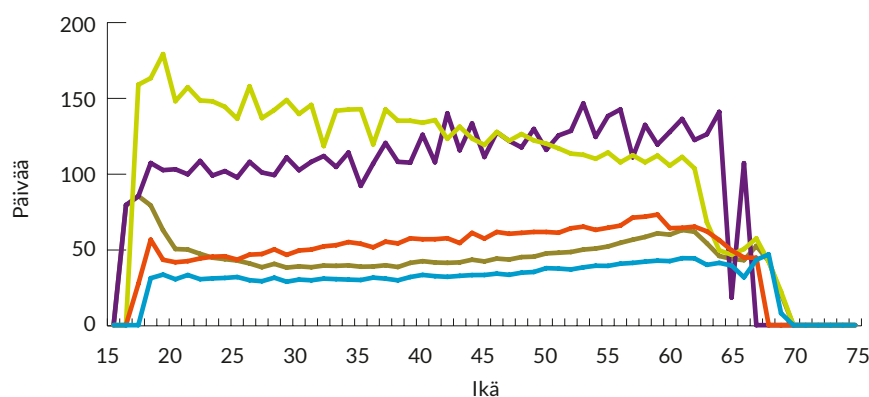
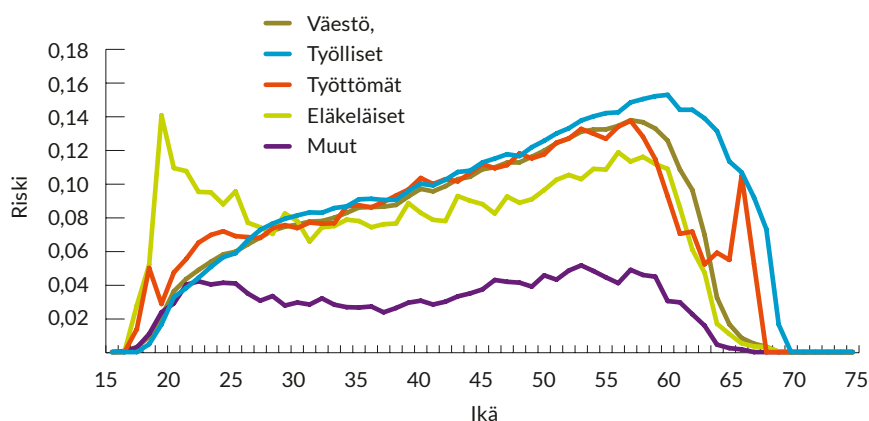
kyä ja eläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan hakijan kykyä selviytyä ammatissaan. Helpotettu pääsy työkyvyttömyyseläkkeelle vähentää sairauspäivärahan tarvetta.

Keskimäärin 48 korvattua päivää

Väestöryhmien väliset erot tulevat parhaiten esiin, kun tarkastellaan sairauspäivärahan kestoa ja keskimääräistä tasoa. Sairauspäivärahan saajille maksettiin sairauspäivärahaa keskimäärin 48 päivältä vuonna 2013.

Korvattujen päivien määrä on väestötasolla tarkasteltuna suurin nuorilla, jotka ovat siirtymässä työkyvyttömyyseläkkeelle. Päivien määrä on väestötasolla alimmillaan alle 30-vuotiailla ja lähtee nousuun sitä vanhemmilla.

Työllisillä korvattuja päiviä saajaa kohden on vähiten, alimmillaan keskimäärin noin 30 päivää vuodessa. Työttömien sairauspäivärahopäi-

**SAIRAUSPÄIVÄRAHAN RISKIT, PÄIVÄT SAAJAA JA EUROT PÄIVÄÄ KOHTI
VÄESTÖRYHMITÄIN VUONNA 2013**

vien määrä kasvaa työllisten tapaan iän mukana, mutta päiviä on työttömillä lähes kaksinkertaisesti työllisiin verrattuna.

Sairauspäiväraha voi tulla työttömälle työttömyyspäivärahaa edullisemmaksi. Sairauspäivärahan hyödyntämiseen kannustaa myös se, että ansiopäivärahapäivien laskuri ei juokse sairauspäivärahakaudella.

Myös muut-ryhmässä sairauspäivärahapäivien määrä on saajaa kohden suuri jo nuorilla ja kasvaa vielä iän myötä. Eläkeläisten ryhmässä korvattujen päivien määrä on suurimmillaan nuorilla ja laskee iän karttuessa.

Päiväraha seuraa palkkajakaumaa

Keskimääräinen päiväraha vuonna 2013 oli 56,62 euroa. Keskimääräisen päivärahan suuruus noudattaa väestötasolla palkkajakauman muotoa. Se kasvaa noin 50-vuotiaaksi asti ja kääntyy sen jälkeen hienoiseen laskuun. Keskimääräisen päivärahan alaraja on vähimmäismääräinen päiväraha, joka vuonna 2013 oli 23,77 euroa.

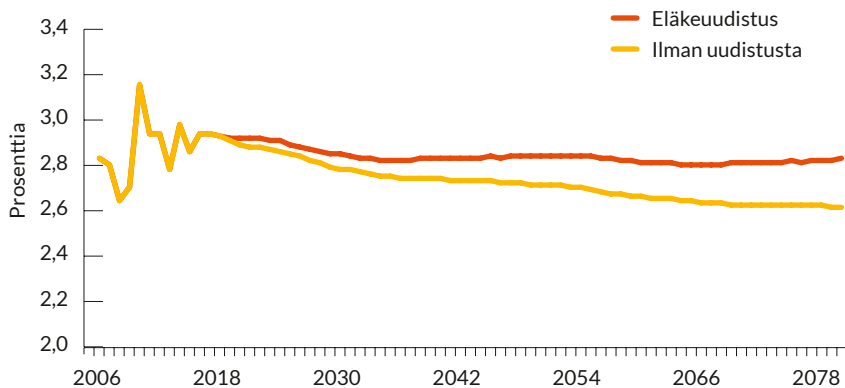
Päivärahat ovat luonnollisesti suurimmillaan työllisillä. Työllisten päivärahan taso myös kasvaa iän mukana aina 60-vuotiaaksi asti. Muissakaan ryhmissä keskimääräinen päivärahan taso ei sanottavasti laske 50:n ikävuoden jälkeen, mutta näiden ryhmien saajamäärien suhteellisen osuuden kasvu saa väestötason päivärahan keskiarvon laskemaan iän myötä.

Eläkeläisten keskimääräistä pienempi sairauspäiväraha kertoo epäsuorasti työkyvyttömyysriskin kohdistuvan keskimääräistä pienituloisempiin.

Eläkeudistus lisää kuluja 30 %

Eläkeudistukseen liittyvä eläkeiän vaiheittainen nosto vähentää vanhuuseläkeläisten määrää ja lisää työllisyyttä nykyisen alimman vanhuuseläkeikäluokan jälkeisissä ikäluokissa. Toisaalta samalla kasvanevat myös työkyvyttömyyseläkeläisten ja työttömien mää-

TYÖNANTAJIEN SEKÄ PALKANSAAJIEN JA YRITTÄJIEN YHTEENLASKETTU MAKSUPROSENTTI VUOSINA 2006–2080

rät. Työllisten määrän lisääntyminen kasvattaa myös palkkasummaa ja bruttokansantuotetta.

Voimme arvioida eläkeuudistuksen vaikutuksia olettamalla, että sairauspäivärahan suuret jatkavat ennen nykyistä alinta vanhuuseläkeikää havaittua kehitystä yhä vanhempiin ikäluokkiin eläkeiän noustessa. Ennusteen mukaan eläkeuudistus kasvattaa sairauspäivärahan saajamäärää 20 % ja kuluja 30 % vuoteen 2080 mennessä.

Sairauspäivärahan kulujen kasvu ylittää eläkeuudistuksesta johtuvan palkkasumman kasvun. Sairauspäivärahan rahoittamiseen vaadittavat vakuutusmaksut ovat siis hieman korkeammat kuin ilman eläkeuudistusta tehdyssä ennusteessa. ¶

LUE LISÄÄ:

Kansaneläkelaitos (2015). Aktuaariraportti, Kelan hoitama sosiaaliturva 2014–2080 (verkkajulkaisu). Kelan aktuaarijulkaisuja 11, 2015. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/154737>

Isolankila, T. Väestöjaotteluun perustuva ennustemalli – sairauspäiväraha ja vuoden 2017 eläkeuudistuksen vaikutusten tarkastelu. SHV-harjoitustyö. <http://www.actuary.fi/julkaisut/shv-tyot/vaestöjaotteluun-perustuva-ennustemalli-sairauspaivara-ha-ja-vuoden-2017-eläkeuudistuksen-vaikutusten-tarkastelu>

Väite ja vastaus

Väite: Sairastelu lisääntyy yli 30-vuotiaana.

Vastaus: Totta sairauspäivärahan tarpeen näkökulmasta. Väestötasolla riski joutua sairauspäivärahalle kasvaa yli 25-vuotiailla lähes lineaarisesti vajaat 2,5 % ikävuotta kohden lähes 60 ikävuoteen saakka. Myös korvattujen päivien vuotuinen määrä kasvaa yli 30-vuotiailla iän mukana.

Väite: Naiset sairastelevat miehiä enemmän.

Vastaus: Totta sairauspäivärahan käytön näkökulmasta. Vaikka miehille korvataan keskimäärin enemmän päiviä henkilöä kohti, on naisilla suurempi riski joutua sairauspäivärahalle. 50-vuotias mies on sairauspäivärahalla keskimäärin noin viisi päivää vuodessa, nainen päivän enemmän. Toisaalta miesten ja naisten välinen palkkaero näkyy myös sairauspäivärahan tasossa. Naisen sairauspäivärahaeuro oli vuonna 2013 noin 88 senttiä.

Väite: Valtio säästää sairauspäivärahasta leikattaessa.

Vastaus: Tarua. Valtio rahoittaa vain vähimmäismääräiset sairauspäivärahat eli noin 3 % kokonaismenosta. Leikkaukset eivät ole niihin indeksileikkauksia

Johtopäätökset

- Sairauspäivärahan käyttö on erilaista eri väestöryhmissä. Suurimmat erot ovat korvattujen päivien määrissä ja päivärahan tasossa.
- Eläkeuudistus kasvattaa pitkällä aikavälillä merkittävästi sairauspäivärahan tarvetta. Vaikutus sairausvakuutusmaksuihin on varsin vähäinen, koska eläkeuudistus kasvattaa myös kansantalouden palkkasummaa.

lukuun ottamatta kohdistuneet. Sairauspäivärahat ovat osa lakisääteisen sairausvakuutuksen työtulovakuutusta, joka rahoitetaan pääasiallisesti työnantajilta sekä palkansaajilta ja yrittäjiltä perittävillä vakuutusmaksuilla. Sairauspäivärahaleikkaukset pienentävät vakuutusmaksuja, mikä toki vaikuttaa julkiseen talouteen.

Väite: Työkyvyttömyyseläke on taloudellisesti sairauspäivärahaa kannattavampi.

Vastaus: Tietyissä tapauksissa totta. Työkyvyttömyyseläke voi työhistoriasta ja palkkatasosta riippuen olla sairauspäivärahaa korkeampi, mikä voi kannustaa pyrkimään eläkkeelle. Aineistosta havaitaan, että työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyville korvattavien päivien määrä vähenee iän mukana. Osa tästä selittyy kannustinvaikutuksella. Vuosien 2016 ja 2017 sairauspäivärahaleikkaukset lisäävät eläkkeen houkuttelevuutta.

Tapio Isolankila
Päämatemaatikko,
Kelan aktuaari- ja
talouspalveluryhmä

Osallistavan sosiaaliturvan
selvittäminen käynnistyi
tutkijoiden aloitteesta.
Kertoo Turun muutosjohtaja,
tutkija Antti Parpo.

Osallistava sosiaaliturva tekee tuloaan

Perustulokokeilun suunnittelu ja käynnissä oleva sote-uudistus ovat aktivoineet keskustelua osallistavasta sosiaaliturvasta. Muutosjohtaja Antti Parpo arvioi, että siihen liittyvät päätökset näyttävät suuntaa koko hyvinvointivaltion tulevaisuudelle.

Teksti Jukka Nortio Kuvat Suvi Elo, Ari Heinonen / Otavamedia

Sosiaaliturvan vastikkeellisuus ja kannustinloukkuproblematiikka ovat kii-vaan julkisen väittelyn kestoaihei-ta. Laiskistaako sosiaaliturva? Voiko työttömiä pakottaa töihin? Tarjotaanko keppiä vai porkkanaa? Johtavatko osal-listava sosiaaliturva ja aktivointi pak-kotyöhön? Suunnittelupöydällä oleva perustulokokeilu on tuonut keskuste-luun uuden mausteen.

Turun kaupungin muutosjohtajana toimiva **Antti Parpo** on tutkinut kan-nustinloukkuja väitöskirjassaan. Rau-man sosiaali- ja terveysjohtajan toi-mesta virkavapaalla oleva Parpo on perehtynyt aktivoinnin problematiik-kaan aiemmalla akateemisella urallaan laajasti.

Marraskuussa 2013 hän laati yhteis-työssä Terveyden ja hyvinvoinnin lai-toksen vähimmäisturvayksikön kanssa selvityksen, joka luovutettiin silloiselle

peruspalveluministeri **Paula Risikolle**. Työn taustalla oli pysyvä tarve lisätä työnteon kannustavuutta ja halu pois-taa kannustinloukkuja.

Tahtotilan puute on Parpon mukaan jarruttanut osallistavan sosiaaliturvan mallien toimeenpanoa, vaikka sosiaa-li- ja terveysministeriö jatkoi osallista-van sosiaaliturvan selvitystyötä ja jul-kaisi vuonna 2015 osallistavan sosiaa-liturvan työryhmänsä raportin. Tänä vuonna on lisäksi myönnetty rahoitus Helsingin yliopiston professorin **Heik-ki Hiilamon** johtamalle selvitystyölle osallistavan sosiaaliturvan malleista.

Työttömät halutaan osallisiksi

Antti Parpo arvioi, että meneillään oleva historiallinen sykli on nostanut osallistavasta sosiaaliturvasta käytä-vän keskustelun taas pintaan.

Läs på svenska
sosiaalivakuutus.fi

”Sosiaaliturva on ollut pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa lähtökohtaisesti vastikkeetonta. Nyt hyvinvointiyhteiskunnan rakentajat vetäytyvät työmarkkinoilta ja tilalle nousee sukupolvi, jolla on erilaiset näkemykset asioista. Samalla sote-uudistus muuttaa koko palvelujärjestelmän ja mahdollinen perustulo muuttaa tulonsiirtojärjestelmämme”, Parpo avaa keskustelun taustoja.

Parpon selvityksen keskeinen teesi on työttömyysturvan ja perustoimeentulotuen varassa elävien ihmisten aktiivointi.

”Pienillä verotuksen ja tulonsiirtojen vippaskonsteilla ei työnannon kannustavuutta oleellisesti paranneta. Tarvitaan täysin toisenlaista lähestymistapaa. Aktiivointi lisää osallisuutta yhteiskuntaan ja parantaisi henkistä hyvinvointia. Kun ihmisiä osallistetaan, meillä ei ole kannustinloukkuja. Tiedämme tutkimuksista, että työttömät ovat olleet tyytyväisiä jo nykyisiin aktiivointitoimenpiteisiin”, Parpo perustelee.

Aktiivointi ei työllistä

Parpo listaa osallistuvan sosiaaliturvan tavoitteiksi työikäisen väestön syrjäytymisen ehkäisyn, työllisyyden ja osallisuuden edistämisen, sosiaaliturvan legitimitetin vahvistamisen ja kannustavuuden lisäämisen. Tärkeimpiä näistä ovat osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Jos ihmisiä osallistetaan, meillä ei ole kannustinloukkuja.

”Aktiivointipolitiikan työllistämistä vaikutus on kuitenkin aika heikko. Sen avulla pikemminkin ylläpidetään työkykyä niin, että se on kuranttia, kun työtä on tarjolla”, Parpo toteaa.

Aktiivointi tuottaa yhteiskunnallista hyvää, kun sillä ehkäistään syrjäytymistä. Aktiivointia on esimerkiksi nykyinen kuntouttava työtoiminta, jonka tarkoituksena on ylläpitää työkykyä, luoda verkostoja ja synnyttää sosiaalisia suhteita.

”Tiedämme pitkäaikaistyöttömyydestä, mitä neljän seinän sisään sulkeutuminen voi aiheuttaa. Kun ihmiset eristäytyvät yhteiskunnan ulkopuolelle, syntyy monenlaisia ongelmia, jotka tulevat kalliiksi yhteiskunnalle”, Parpo arvioi.

Viidennes työttömistä jo mukana

Parpon esittämässä mallissa aktiivointi ja osallistaminen olisivat pienimuotoista lisä- ja aputyötä, jota tehdään parina päivänä viikossa muutama tunti kerrallaan. Nämä työt eivät olisi tarjolla vapailla työmarkkinoilla eivätkä siis kilpailisi työsuhteessa olevien palkkatyön kanssa.

Parpon esityksen tarkoituksena ei ole luoda täysin uutta järjestelmää vaan laajentaa olemassa olevaa kuntouttavan työtoiminnan mallia, jossa työntekijä saa tekemästään työstä 9 euron korvauksen päivää kohti. Jo nyt kymmenet tuhannet työttömät osallistuvat erilaisiin aktiivointitoimenpiteisiin, kuten työvoimakoulutuksiin, valmennuksiin, työ- ja koulutuskokeiluihin sekä kuntouttavaan työtoimintaan. Aktiivoinnissa voitaisiin käyttää sekä porkkanaa että keppiä, joskin niin että kannusteiden eli etujen korotusten merkitys olisi suurempi.

Perustulosta vastikkeellinen

Sanktiot olisivat Parpon ehdottaman aktiivoinnin yhteydessä samat kuin nykyisin perustoimeentulotuen ja työttömyysturvan kohdalla. Perustoimeen-

← JUHANA VARTIAINEN:

Aktiivointitoimien pitäisi tähdätä ensisijaisesti siihen, että ihmiset hakevat töitä. Työttömän velvollisuus ja tärkein tehtävä on työn hakeminen. Työvoimaviranomaisten tehtävänä on auttaa häntä kaikin tavoin tässä. Jos tarjottuun työhön ei tartuta, täytyy voida jopa uhata tukien alentamisella tai poistamisella.

”Aktivoinnin pitäisi tähdätä työllistymiseen”

Kokoomuksen kansanedustajan **Juhana Vartiainen** mukaan työttömän aktivointi ja osallistava sosiaaliturva vaikuttavat pohjoismaisten tutkimusten valossa eniten pelotteena.

”Mitä velvoittavampia ja raskaampia aktivointitoimet ovat, sitä hanakammin ihmiset tarttuvat muihin työtilaisuuksiin. Tutkimuksista tiedämme myös, että työttömyysjaksot lyhenevät, jos työttömyysturvaan liitetään patistamista”, hän sanoo.

Aktivointityöt eivät Vartiaisen mukaan voisi olla pääsääntöisesti sellaisia, joita on tarjolla avoimilla työmarkkinoilla. Toisaalta hän näkee, että on työttömien nöyryyttämistä, jos heidät pakotetaan tekemään täysin tuottamatonta työtä ja näennäispuuhaa. Aktivoinnilla ei pitäisi teettää julkisen sektorin tavanomaisia palkkatöitä.

”Työttömien työllistäminen julkiselle sektorille kasvattaisi julkisen sektorin kokoa eikä alentaisi kestävästi työttömyyttä. Työllistäminen johtaisi ammattiliittojen kovempiin palkkavaateisiin ja työttömyyden kohoamiseen entiselle tasolle. Tämä olisi vain hetkellistä työttömyyden piilottamista maton alle.”

Aktivointitoimien pitäisi tähdätä ensisijaisesti siihen, että ihmiset hakevat töitä.

”Avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut työttömyyden kasvun rinnalla. Meillä on selvä kannustinongelma, kun avoimiin työtilaisuuksiin ei tartuta. Suurissa kaupungeissa asumis- ja toimeentulotuen myrkyllinen yhdistelmä aiheuttaa sen, että työllistymisveroaste helposti nousee yli 80 prosentin eli bruttopalkasta jää tukien leikkautumisen jälkeen käteen vain alle 20 prosenttia, Vartiainen laskee.

Vartiaisen mukaan tukien vastineeksi pitäisi vaatia, että ihmiset hakisivat töitä sekä osallistuisivat koulutuksiin ja muihin aktivointitoimenpiteisiin.

Vakava keskustelu työttömyysturvan ja toimeentulotuen vastikkeellisuudesta on Vartiaisen mielestä virinnyt jälkijunassa. Muissa Pohjoismaissa asiaa on ratkottu jo 20 vuoden ajan.

”Ammattiyhdistyksen vahva asema on ehkä estänyt meillä keskustelua ja asiaan tarttumista”, hän arvioi.

Vartiaisen mielestä esimerkiksi Tanskassa on onnistuttu ratkaisuun sosiaaliturvan problematiikka. Siellä on Suomen tasoa korkeampi työttömyysturva, mutta tukea nostavia patistetaan myös aktiivisesti työmarkkinoille.

”Mitä enemmän meillä on patistusta ja työttömien pakollista aktivointia työmarkkinoille, sitä avokätisempi työttömyysturva voi olla. Tanskassa työttömän on haettava aktiivisesti töitä ja otettava tarjottu työ vastaan. Työtön voi menettää tuet kokonaan, jos hän ei tartu työtilaisuuteen. Yleensä jo pelkkä pelote riittää, ja tukien poistamiseen turvaututaan äärimmäisen harvoin. Suomessa järjestelmä ei ole yhtä jämää. Meillä tilannetta sotkee vielä se, että osallistuminen aktivointiin tuottaa korkeamman sovitellun päivärahan, jolloin pelotevaikutus heikkenee”, Vartiainen sanoo.

Työttömyysjaksot lyhenevät, jos työttömyysturvaan liitetään patistamista, sanoo Juhana Vartiainen.

Tanskassa työttömän on haettava aktiivisesti töitä ja otettava tarjottu työ vastaan.

tulotukea voidaan esimerkiksi alentaa 20–40 %, jos tuen saaja kieltäytyy tarjotusta työstä tai työvoimapolitiittisesta koulutuksesta. Vuonna 2012 tehtiin työttömyysturvaa haettaessa 90 000 karenssipäätöstä, joiden perusteena oli työttömän ”moitittava menettely”. Useimmiten se tarkoitti tarjotusta työstä kieltäytymistä.

”Jos aktivointi toteutetaan, on tärkeää huolehtia siitä, ettei sitä tulkita aktivointitöistä kieltäytymiseksi, että sopivaa työtä ei ole tarjolla”, Parpo huomauttaa.

Vaikka aktivointi ja osallistaminen on Parpon ajattelussa tarkoitettu ensisijaisesti työttömyysturvan ja toimeentulotuen varassa eläville, malli olisi sovellettavissa kaikkiin tulonsiirtojärjestelmiin, kuten perustulomalliin. Työnteon kannustavuus ja osallistaminen toimivat universaalisti.

”Aktivointitöitä on, jos niitä halutaan löytyvän. Tämä on työtä, jota ei muuten tehtäisi.”

”En kannata vapaata, täysin vastikkeetonta perustuloa, jollaisesta muun muassa Sveitsissä tänä kesänä äänestettiin. Jos yhteiskunta antaa tulonsiirtoa, on myös saajalla vastuu antaa pieni työpanoksensa yhteiskunnalle. Tämä keskustelu on meillä aivan alussa”, Parpo sanoo.

Töitä on olemassa

Vaikka työttömyysasteen nousu näyttää positiivisimpien ennusteiden mukaan hiljalleen taittuvan, oli Suomessa

kesäkuussa Tilastokeskuksen mukaan edelleen yli 270 000 työtöntä työnhakijaa. Miten tällainen ihmisjoukko saataisiin työhön edes aputöillä?

”Tällaista retoriikkaa on ollut kautta aikojen. Eihän meillä koskaan ollut tilannetta, että kaikilla olisi töitä. On selvää, ettei kaikkia työttömiä voida koskaan aktivoida, mutta mahdollisimman moni kuitenkin”, Parpo vastaa.

Aktivointi kohdistettaisiin Parpon mukaan nuoriin sekä pitkäaikaistyöttömiin ja muuten vaikeasti työllistettäviin. Alle kuusi kuukautta työttömänä olleita ei pidä Parpon mukaan ottaa järjestelmän piiriin, sillä he saavat muutenkin töitä muita todennäköisemmin. Myös yli 60-vuotiaiden kohdalla on harkittava, mitä aktivoinnilla voidaan saavuttaa.

Aktivointiin sopivia aputöitä on Parpon mukaan laajasti tarjolla sekä julkisella sektorilla, järjestöissä että yksityisellä puolella. Parpo on ehdottanut, että työtä tarjoavat tahot listaisivat aktivointityöt nettisovellukseen, josta työtön voi valita itselleen sopivimman työn. Työttömät voisivat myös itse ideoida työnantajien kanssa sopivia tehtäviä.

Kunnat ja valtio vastaisivat järjestelmän rahoituksesta. Menojen vastapainona syrjäytyminen ja siitä syntyvät kustannukset Parpon mukaan vähenisivät.

”Töitä on, jos niitä halutaan löytyvän. Meillä on tarjolla paljon muun muassa puistotöitä, aputehtäviä vanhainkodeissa, ikääntyvien avustamista ja myös maaseudulla paljon avustavaa ja naapuriavun kaltaista työtä, josta voisi saada pienen korvauksen”, Parpo luettelee.

Aktivointitoimenpiteet eivät Parpon mukaan loisi uutta halpatyövoiman joukkoa.

”Tämä on työtä, jota ei muuten tehtäisi. Esimerkiksi kunnallisessa vanhustenpalvelussa voisi hyvin olla avustavaa henkilökuntaa sen lisäksi, mitä laki määrää minimimiehityksestä.” ¶

← JUHANA VARTIAINEN:

Aktivointitoimia pitää lisätä yli 58-vuotiaiden joukossa. Meillä on nyt kammottava työttömyyseläkeputki eli tosiasiallinen varhaiseläke, joka houkuttelee ihmisiä jäämään pois työelämästä yhteisymmärryksessä työnantajan kanssa. Putki eli lisäpäivät eivät saa olla liian helppo vaihtoehto.

← JUHANA VARTIAINEN:

Aktivointitoimenpiteiden lisääminen edellyttää sekä lisäresursseja työvoimahallintoon että perustason työnvälityksen ulkoistamista yksityisille yritysille.

← ← JUHANA VARTIAINEN:

Itse kannatan vastikkeellisuutta kaikissa tukimuodoissa, sillä näin me voimme ylläpitää korkeampaa sosiaaliturvan tasoa. Sosiaaliturvamme taso romahtaisi, jos ihmisille ryhdyttäisiin jakamaan vastikkeetonta perustuloa. Nykyiset noin 1 000–1 300 euron tuet putoaisivat vastikkeettomassa perustulomallissa noin 500 euroon.

Valikoinnista huolimatta valtaosa lapsista hakeutuu edelleen lähikouluunsa, muistuttaa Sonja Kosunen.

Eriarvoisuus alkaa jo koulussa

Sonja Kosusen väitöskirja paljastaa, että hyväosaisten vanhempien valinnat voivat vaikuttaa kokonaisten koululuokkien koostumukseen.

Sonja Kosunen selvitti Helsingin yliopistossa tarkastetussa kasvatustieteiden väitöskirjassaan 96 espoolaisen yläkoululaisen kouluvalintoja. Vanhempien sosiaalinen asema, verkostot ja varallisuus näyttävät suurissa kaupungeissa vaikuttavan oppilaiden valikoitumiseen.

Vanhemmat päättävät lastensa kouluvalinnoista usein tuttavien tai työtovereiden suositusten tai jopa huhujen perusteella. Joskus esimerkiksi harrastusryhmän vanhemmat päättävät hakea lapsilleen paikkaa samasta koulusta. Hyväosaisilla vanhemmilla näyttää olevan enemmän halua ja mahdollisuuksia vaikuttaa valintoihin.

Miten koululuokkien eriytyminen vaikuttaa koko yhteiskuntaan, Sonja Kosunen?

Se voi vaarantaa koulutuksen tasa-arvon idean, varsinkin jos se vaikuttaa välillisesti nuorten toisen asteen tai korkeakoulujen valintoihin. Pahin asia ovat valikoinnin lieveilmiöt. Jos tavalliseen hyväntasoiseen suomalaisen peruskouluun ilman erillisiä valintoja tulevia lapsia aletaan kutsua jämiksi tai luuseriksi, sillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia heidän elämäänsä. Jos kouluja aletaan laajemmin profiloida markkina-ajattelun mukaisesti, se haastaa kaikille yhteisen ja yhtenäisen peruskoulun ajatuksen.

Myös koulu voi valikoida. Miten valinnaisuuteen ja soveltuvuuskokeisiin pitäisi suhtautua?

Kunnissa ja kouluissa tulisi miettiä tarkkaan, mitä painotetun opetuksen soveltuvuuskokeissa mitataan. Jos mitataan esimerkiksi taitoa, harrastustoimintaan osallistuneet lapset ovat vahvemmillä kuin muut. Nämä lapset ovat myös keskimäärin muita hyväosaisempia. 📌

Johanna Hytönen

Kolme teesiä valinnanvapaudesta

Valinnanvapauslaki nostaa Suomen takaisin hyvinvointipolitiikan kärkimaaksi.

Eriarvoiset mahdollisuudet ja pitkät jonot peruspalveluihin luovat kasvavia terveys- ja hyvinvointieroja.

Hyväosaisilla on mahdollisuus saada palveluja työterveyshuollon kautta. Jonoista pääsee käyttämällä yksityistä terveydenhuoltoa tai ostamalla yksityisen terveysvakuutuksen. On hyvinvointipolitiikkamme irvikuva, että oikea-aikainen pääsy sotepalveluihin on kiinni kukkaron paksuudesta.

Kelan ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan vain terveyskeskuslääkärin hoitamia lapsia on helsinkiläisistä 36 %, vantaalaisista 30 % ja espoolaisista 26 %. Valmisteilla olevan valinnanvapauslainsäädännön ydintavoitteena on vahvistaa peruspalveluja ja hyvinvointiyhteiskunnan tasavertaisia mahdollisuuksia sekä varmistaa sujuva hoitoon pääsy.

Valinnanvapaus lisää erityisesti lapsiperheiden, eläkeläisten, työttömien ja pitkäaikaissairaiden yhdenvertaisuutta. Hoitoon pääsy ajoissa lisää veroeurojen ja palveluiden vaikuttavuutta sekä vähentää terveyseroja.

Kun raha seuraa ihmisen valintaa, niin kysyntä luo tarjontaa.

Näin voimavarat siirtyvät valinnan myötä vahvistamaan palveluja siellä, missä ihmisten on niitä hyvä käyttää. Ehdotin jo neljä vuotta sitten valinnanvapautta juuri siksi, että siitä on mahdollista tehdä sote-uudistuksen yhdenvertaisuuden ajuri. Ihmiset ja asiointitarpeet ovat erilaisia. Siksi Suomen malliin valmistellaan useita rinnakkain toimivia valinnanvapauden toteutustapoja.

Valinnanvapaus on mittava loikka pois järjestelmäkeskeisyydestä ja kohti ihmisten aktiivista osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. On päästävä pois ajattelutavasta, jossa viranomainen tietää parhaiten. Valinnanvapaus varmistaa, että esimerkiksi vaikeavammaisen voi olla oman elämänsä vaikuttaja.

Valinnanvapaus korvaa raskaan kilpailutusmenettelyn.

Kun valtiovallan asettamat kriteerit täyttävä toimija listautuu palvelun tuottajaksi, voidaan kilpailla hinnan sijaan laadulla, ja lopullisen valinnan tekee ihminen eikä järjestelmä. Tämä on mittava mahdollisuus esimerkiksi vanhusten ja vammaisten palveluille.

Valinnanvapaus ei ole sote-uudistuksen irrallinen osa vaan sen ydin ja käyttövoima. Se on aiemmista sote-yrityksistä puuttunut uudistumisen moottori. Ihmisen oma valinta on inhimillinen ja ketterä tapa vauhdittaa laadukkaampia ja kustannustehokkaita palveluja. Uudet toimintatavat ja innovaatiot syntyvät ihmisten kohdatessa potilas-asiakasrajapinnalla.

Sari Sarkomaa
kansanedustaja
Kelan valtuutettujen puheenjohtaja

Muotisuunnittelijan tytär

Kun olin lapsi, äitini ompeli minulle kaikki vaatteet. Jos äitini eläisi nyt, häntä kutsuttaisiin varmaankin muotisuunnittelijaksi, mutta silloin häntä sanottiin ompelijaksi. Hän ompeli tavattoman kauniisti.

Isäni oli aika konservatiivinen ja halusi, että äidistäni tulee kotiäiti. Ehkä minä kiinnostuin miesten ja naisten tasa-arvosta, kun näin, ettei äitini ollut oikein tyytyväinen kotiäitinä.

Olen tavattoman ylpeä siitä, että sain myöhemmin eduskunnassa olla luomassa Suomeen varhaiskasvatustilaa ja tasa-arvolakia. Meillä on täysin tasa-arvoinen lainsäädäntö, jossa ei ole minkäänlaista erottelua sukupuolen mukaan. Asenteet ovat tietysti eri asia, mutta ne muuttuvat vähitellen.

Sanon aina naisille, että heillä itsellään on suuri vastuu tasa-arvosta. Ei sitä kukaan tarjoa hopealautasella.

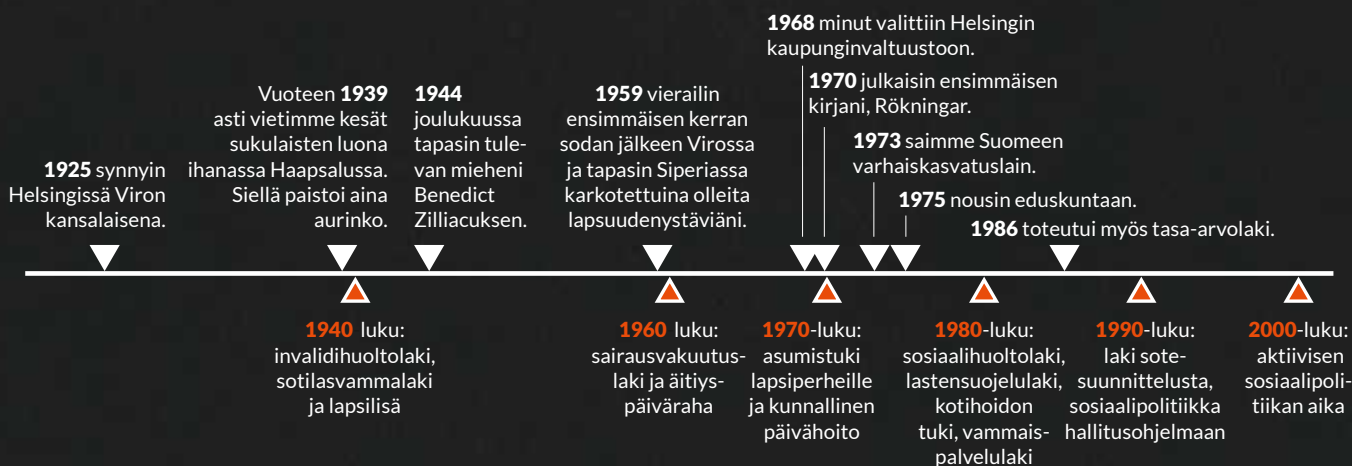
Minun sosiaaliliberaalisuuttani ei puolueessani aina ymmärretty. Pojat yrittivät välillä luoda eripuraa minun ja puoluetoverini Elisabeth Rehnin välille. Me pysyimme kuitenkin ystävinä ja ajoimme tasa-arvoa yhdessä. 🇫🇮

Jutta Zilliacus, 91

Eläkkeellä kansanedustajan toimesta, kirjailija

Jutta Zilliacus on kuvassa vanhempiensa ja veljensä Endelin kanssa vuonna 1931. Vanhemmat Jenny ja Johann Kingo tapasivat Helsingissä, kun he pakenivat Venäjän vallankumousta Pietarista Suomeen. Jutalla on yllään äidin tekemä keltainen silkkipuku.

JUTTA ZILLIACUS JA SOSIAALITURVA

”Kun eläkeikä nousee, myös sairauspäiväraha- kulut kasvavat.”

– Tapio Isolankila, päämatemaatikko, Kela, s. 34

Tilaa tutkimuksen uutiskirje
osoitteesta kela.fi/uutiskirjeet.
Lue tutkimuksen blogia osoitteessa
blogi.kansanelakelaitos.fi.

Kela|Fpa®

www.sosiaalivakuutus.fi | Julkaisija Kansaneläkelaitos, PL 450, 00101 Helsinki | Puhelinvaihe 020 634 11 | Sähköposti sosiaalivakuutus@kela.fi | www.kela.fi | www.kela.fi/viestinta | UUSI ORGANISAATIO www.kela.fi/organisaatio | Kaikki Kelan yhteystiedot www.kela.fi/yhteystiedot | Alla kontaktuppgifter till Fpa www.fpa.fi/kontaktaoss | Puhelinpalvelu asiakkaille – kaikki palvelunumerot: www.kela.fi/palvelunumerot